

”Hoppa nu, annars är du en kärring”
-en observationsstudie om hur genus tar sig uttryck
i skolan

Sandra Häll
Patrik Larsson

IDROTTSHÖGSKOLAN
I STOCKHOLM
Examensarbete 30:2005
Läroarbilden 2001-2005
Handledare: Jesper Fundberg

”Jump, otherwise you are an old hag!”
- an observation study of how gender is being
expressed in school

Sandra Häll

Patrik Larsson

STOCKHOLM UNIVERSITY COLLEGE OF
PHYSICAL EDUCATION AND SPORT
Graduate essay 30:2005
Teacher program 2001-2005
Supervisor: Jesper Fundberg

Innehållsförteckning

Abstract	2
Sammanfattning	3
1 Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar.....	6
1.3 Tidigare forskning/teori.....	7
1.3.1 Sammanfattning av tidigare forskning/teori	11
2 Metod	11
2.1 Försöksgrupp	14
2.2 Etik	14
2.3 Validitet/reliabilitet	15
2.4 Litteratursökning och källkritik.....	15
3 Resultat/Diskussion	16
3.1 Onsdag 9/3, Idrott, skridskoåkning	16
3.2 Fredag 11/3, Idrott, gymnastik	18
3.3 Onsdag 16/3, Heldag med klassen	22
3.3.1 Slöjd	22
3.3.2 Lektion i hemklassrummet.....	24
3.3.3 Idrott, basket	26
3.3.4 Musik	28
3.3.5 Lektion i hemklassrummet.....	30
3.4 Fredag 18/3, Idrott, dans.....	33
4 Sammanfattande diskussion	36
4.1 Vidare forskning	40
Käll- och litteraturförteckning	41

Bilaga 1- Käll- och litteratursökning

Abstract

Aim

The aim with the study was to examine how gender is being expressed in a class in the sixth grade, mainly in physical education but also in other subjects. A more specific aim was to examine how boys and girls in the class were committed in tasks during the lessons plus how they were physically and verbally active in different teaching situations. To answer our aim following questions were formulated: How are boys and girls committed in tasks from the teacher? In which way are boys and girls physical and verbal active during the lessons? What are boys and girls saying in different lessons? Does any pattern of gender and behaviour show up in the class in different teaching situations?

Methods

We chose to use participating observation as a method to answer the aim and our questions. We observed a class in the sixth grade, at a school located in southern Stockholm, during four lessons in physical education plus a whole day with their other subjects. The main questions we brought decided what to note down. We chose to exclude occurrences when we were not of the same opinion. Obviously there have been assumptions about what things could mean, as body language, comments and so on. During the observations we noted down if there were any differences between boys and girls in the matter of commitment and what physical and verbal activity the pupils showed by how much they participated, what they said and what body language they had.

Results

After observing the class in a total of nine lessons we noticed that the boys were more verbal during almost all lessons, in particular during gatherings in the beginning and at the end of the lessons. The boys seemed to care less about rules like putting their hand up before speaking, which did that the boys were more noisy during the lessons. While playing basketball the boys were a lot more committed to and active in the game than the girls. Even when they were skating the boys were more active. The boys seemed to be more comfortable than the girls when the activity got more aggressive and with more body contact. In gymnastics and dance boys and girls were committed in their tasks. The girls were more committed in the group work, which they were doing in the classroom. In the handicraft and music lesson we did not notice any differences between boys and girls in the matter of commitment and physical and verbal activity. During the observations we heard a couple of interesting comments. Our opinion is that some of them helps to strengthen different pattern of gender and ideas about male and female behaviour. For example these two comments from different boys: "Jump, otherwise you are an old hag!" and "You don't have to play the drums, you are a girl, do the dishes at home or something." The teacher in physical education also spoke out a comment which aid that dance probably is more boring than killerball: "If you do well now at the dance, maybe we can play killerball later."

Conclusion

Our conclusion from the pupils' behaviour and comments is that some pattern of gender prevails in the class. We mean that boys are being more verbal, care less about rules and are more committed in for example ball games. We think that a result of this behaviour are that the boys get more of the schools resources, in the form of time and attention. According to us it is a main task for schools to neutralize those pattern of gender and preconceived opinions. Awareness of the problem and clear, fair rules are according to us factors to neutralize these things.

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka hur genus tar sig uttryck i en klass i år sex, främst under idrottslektioner men även i andra ämnen. Ett mer specifikt syfte var att undersöka hur pojkarna och flickorna i klassen engagerade sig i uppgifter under lektionerna samt på vilket sätt de var fysiskt och verbalt aktiva under olika lektioner. För att kunna svara på vårt syfte formulerades följande frågeställningar: Hur engagerar sig pojkar och flickor i uppgifter från läraren? På vilket sätt är pojkar och flickor fysiskt och verbalt aktiva under olika lektioner? Vad säger pojkar och flickor under olika lektioner? Visar det sig några genusmönster och beteenden i klassen i olika undervisningssituationer?

Metod

Vi valde att använda oss av deltagande observation som metod för att besvara vårt syfte och våra frågeställningar. Vi observerade en klass i årskurs sex, i en skola i södra Stockholm, under fyra idrottslektioner samt under en hel dag i några av deras andra ämnen. De huvudfrågor som vi hade med oss kom att avgöra vad som antecknades och inte. Vi har valt att utesluta händelser där våra uppfattningar skiljer sig. Vi har självklart gjort antaganden om vad vissa saker kan betyda. Under observationerna antecknade vi om det fanns någon skillnad i engagemang samt fysisk och verbal aktivitet mellan pojkar och flickor, genom hur mycket de deltog, vad de sa och vilket kroppsspråk de hade.

Resultat

Efter att ha observerat klassen under sammanlagt nio lektioner kunde vi se att pojkarna var mer verbalt aktiva under i stort sett alla lektioner, framförallt under samlingarna i början och slutet av lektionerna. Pojkarna verkade bry sig mindre om regler som att räkka upp handen innan de talade, vilket gjorde att de hördes mest under lektionerna. På basketlektionen var pojkarna mycket mer engagerade i spelet och fysiskt aktiva än flickorna. Även under skridskolektionen var pojkarna klart mer aktiva än flickorna. Pojkarna verkade mer bekväma än flickorna när aktiviteterna blev lite aggressivare med mer hårdhänt kroppskontakt. I gymnastik och dans var både pojkar och flickor engagerade i uppgifterna från läraren. Flickorna engagerade sig mer än pojkarna i grupparbetet de arbetade med i klassrummet. Under de andra praktiska lektionerna, slöjd och musik märktes ingen nämnvärd skillnad i pojkarnas och flickornas engagemang samt fysisk och verbal aktivitet. Under observationerna yttrades flera kommentarer. Några av dem tycker vi hjälper till att förstärka genusmönster och uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt. Till exempel två kommentarer från olika pojkar: ”Hoppa nu, annars är du en kärring!” och ”Du behöver väl inte spela trummor, du är ju tjej, du kan väl vara hemma och diska eller nåt”. Idrottsläraren yttrade även en kommentar om att dans skulle vara tråkigare än killeboll då hon sa: ”Om ni sköter er nu på dansen så kanske vi kan ha lite killeboll sen.

Slutsats

Vår slutsats utifrån elevernas beteenden och kommentarer är att det råder starka genusuppfattningar i den klass vi undersökt. Vi menar att en följd av att pojkarna är mer verbalt aktiva, bryr sig mindre om regler och till exempel är mer engagerade och fysiskt aktiva i bollspel blir att de på så sätt får mer av skolans resurser, i form av tid och uppmärksamhet. Vi anser att det är skolans uppgift att motverka sådana genusmönster och förutfattade meningar som finns. Medvetenhet om problemet samt tydliga och rättvisa regler anser vi vara faktorer som kan motverka detta.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Denna uppsats ska handla om hur genus tar sig uttryck i skolan. Vårt intresse för detta väcktes när vi skrev vår B-uppsats. Det var rapporten *Skolämnet idrott och hälsa i Sveriges skolor* som höjde våra ögonbryn.¹ Där belyser författarna att genus är av central betydelse för skolämnet idrott och hälsa. Författarna skriver att ämnet i större utsträckning verkar möta pojkarnas behov och intressen. ”De aktiviteter som ger högst deltagande bland pojkar är de aktiviteter som är vanligast”.² Populärast bland pojkarna är bollaktiviteter och hos flickorna är Aerobic/dans den mest uppskattade aktiviteten.³ Enligt enkätsvar från lärare framkom att bollaktiviteter är den vanligaste aktiviteten. Däremot är dans/musik bara den sjunde vanligaste aktiviteten.⁴ Enligt enkätsvar från elever så visar sig en stor skillnad mellan hur pojkar och flickor upplever lektionerna i ämnet idrott och hälsa. Bland annat visade sig detta fenomen:

Pojkarna tycker oftare det är roligt, att de får visa vad de kan, känner sig duktiga, trygga och inte rädd samt blir trött och svettig. Flickorna känner sig ofta klumpig, dålig, och rädd samt i mindre utsträckning trygg, duktig. Flickorna säger mindre ofta än pojkarna att de får visa vad de kan och att de blir trötta och svettiga.⁵

Dessa anmärkningsvärda resultat fick oss att vilja studera hur sådana känslor visar sig bland pojkar och flickor. Vår utgångspunkt om genus är att det skapas av samhället och förs vidare hela tiden. När ett mönster aldrig bryts blir det till slut ett vedertaget beteende. På så sätt tror vi att invanda genusmönster kan tolkas som om de ”ligger i generna”. Vi delar inte den uppfattningen. Det komplexa genusbegreppet återkommer på många ställen i arbetet och är av central betydelse för förståelsen av det. Begreppet genus har för olika vetenskaper olika innebörd. Det används bland annat inom matematiken och språkläran. I det här arbetet är det dock det genus som är en översättning på engelskans gender som är av intresse. Nedan följer Nationalencyklopedins definition av ordet genus.

Genus (lat., 'härkomst', 'släkt', 'stam', 'kön', 'art', 'slag'), begrepp inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning och teoribildning som används för att förstå och

---

¹ Charli Eriksson, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor- en utvärdering av läget hösten 2002* (Örebro universitet: institutionen för idrott och hälsa, 2003).

² Ibid s. 3, 19

³ Ibid s. 20-21

⁴ Ibid s. 19

⁵ Ibid s. 26

urskilja de föreställningar, idéer och handlingar som sammantagna formar människors sociala kön. Begreppet infördes i början av 1980-talet och har ersatt begreppet könsroll. Termen genus är en översättning av eng. gender. Genus används som benämning på den kulturella process som tillskriver såväl människor som symboliska förhållanden och institutioner kollektiva s.k. könsegenskaper, dvs. manligt och maskulint resp. kvinnligt och feminint.⁶

Nationalencyklopedins definition är skriven av Yvonne Hirdman som är en av Sveriges ledande genusforskare. I en av hennes publiceringar föreslår hon ordet genus som ett namn på den alltmer invecklade kunskap vi har om ”manligt” och ”kvinnligt” och hur detta ”görs”. Hon menar att genus kan ersätta och utveckla begrepp som ”könsroll” och ”socialt kön”. Begrepp som innehåller invädda föreställningar och sociala praktiker i sina namn. Genus bör enligt Hirdman hellre etableras som ett begrepp som påverkas och förändras av kulturella processer. Hirdman skriver att genusskapandet, det vill säga de historiskt och geografiskt lagrade föreställningarna om vad ”kvinna” och ”man” är, är väldigt djupt rotat. Så rotat att manliga och kvinnliga beteenden och mönster av många anses vara något självklart, en biologisk skillnad. Hirdman anser därför att det relativt nya begreppet genus kan användas för nytänkande, som ett uttryck för den kulturella process som ständigt återskapar och bygger upp kollektiva könsegenskaper.⁷

Genussystem är ytterligare ett uttryck som i denna studie är av intresse att känna till. Hirdman beskriver det som en beteckning på en dynamisk struktur (system), ett ”nätverk” av processer, fenomen, föreställningar och förväntningar vilka genom sin interrelation skapar mönster och regelbundenheter. Genussystemet är en ordningsstruktur av kön, bildat av den dynamiska struktur som finns överallt i människans omgivning och liv. Olika sysslor och olika egenskaper tillskrivs respektive kön. På samma sätt tillskrivs även fysiska och psykiska förmågor respektive kön.⁸ Hon skriver också om ett slags ”genuskontrakt” mellan könen. Osynliga men likväl konkreta föreställningar om hur man och kvinna ska vara mot varandra.

- I arbetet – vilka redskap som tillhör vem
- I kärleken – vem som ska förföra vem
- I språket – hur de ska prata, vilka ord de ska använda
- I gestalten – vilka kläder som är de tillåtna, hur långt håret ska vara, m.m

---

⁶ Nationalencyklopedin, Yvonne Hirdman, *genus*, http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=181336, 2005-05-23

⁷ Yvonne Hirdman ”Genussystemet- reflexioner kring kvinnors sociala underordning” i *Genus i historisk forskning* red. Christina Ericsson (Lund:Studentlitteratur, 1993) s.149

⁸ Ibid s.149-151

Detta är enligt författaren ”genuskontrakt” och föreställningar som ärvs och förs vidare från generation till generation.⁹ Birgitta Fagrell är inne på samma linje i sin bok *De små konstruktörerna*. Hon menar att genus är en verkställande kraft som upprätthåller skillnaden mellan kvinnligt och manligt i det sociala livet. Beteenden och handlingar präntas in i ryggmärgen både medvetet och omedvetet genom traditioner och ideal. Vi matas dagligen med sådant i det sociala livet. ”Vi pryder oss t.ex. med könsmärkta symboler och inordnar oss i könssegregerade verksamheter utan att fundera så mycket över det. Vi gör saker av vana helt enkelt. Mor syr och far snickrar. På så sätt är vi alla med och formar det vi kallar typiskt kvinnligt och typiskt manligt.”¹⁰

Vi anser att ett exempel på hur genusmönster formas redan från födseln är barnkläder. När man går in i en klädaffär och tittar på barnkläder så får man en tydlig bild av att flickor ska vara rosa och prinsesslika medan pojkarna ska vara sjörövare, åka i snabba bilar och ha eldflammar på ryggen. Vi menar att uppfattningar och ideal i samhället om vad som är manligt och kvinnligt överförs till barnen redan i tidig ålder. Detta sker till exempel genom att barnkläderna ser ut som de gör. En följd av detta tror vi kan bli att pojkar och flickor leker med olika saker och på olika sätt. Därmed är vår utgångspunkt att pojkar och flickor fostras och formas in i genusmönster som skiljer sig åt. Med denna utgångspunkt känns det intressant att undersöka hur genus tar sig uttryck i skolan.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att undersöka hur genus tar sig uttryck i en klass år sex, främst under idrottslektioner men även i andra ämnen. Ett mer specifikt syfte var att undersöka hur pojkarna och flickorna i klassen engagerade sig i uppgifter under lektionerna samt på vilket sätt de var fysiskt och verbalt aktiva under olika lektioner. För att kunna svara på vårt syfte formulerades följande frågeställningar:

- Hur engagerar sig pojkar och flickor i uppgifter från läraren?
- På vilket sätt är pojkar och flickor fysiskt och verbalt aktiva under olika lektioner?
- Vad säger pojkar och flickor under olika lektioner?
- Visar det sig några genusmönster och beteenden i klassen i olika undervisningssituationer?

---

⁹ Hirdman s.152-153

¹⁰ Birgitta Fagrell, *De små konstruktörerna*, (Stockholm: HLS: Idrottshögskolan, 2000) s.64

1.3 Tidigare forskning/teori

För att kunna relatera våra observationer till större studier har vi bland annat använt oss av tre böcker som handlar om barns utveckling och beteenden i olika åldrar. Marie Eenfeldts bok *Barn och föräldrar i samspel - utvecklingspsykologi 0-20 år*.¹¹ Eenfeldt skriver att flertalet undersökningar visat att flickorna i en klass ägnas endast hälften eller en tredjedel av den tid som tillfaller pojkarna. Hon skriver också att lärare som försöker bryta sådana mönster oftast blir bemötta av protester av såväl flickor som pojkar. Pojkarna upplever sig då orättvist behandlade och får flickorna med sig i att kämpa för en återgång till ”det normala”.¹² Eenfeldt skriver att flickor och pojkar utvecklas i olika takt. Hon menar till exempel att flickor brukar komma i förpuberteten upp till två år före pojkar.¹³ Monica Rödstams bok *Barns utveckling 7-12 år* Rödstams bok bygger på barns utveckling i olika åldrar. Hon skriver i sin bok att förpubertetsbarn av båda könen ofta har en motorisk oro i kroppen.¹⁴ Den tredje boken vi valde är skriven av Anne-Marie Sandquist och heter *Visst görs vi olika*.¹⁵ I den skriver Sandquist att barn inte är några oskrivna blad när de kommer till förskola, fritidshem och skola. Den påverkan som flickor respektive pojkar möter från föräldrar och andra barn men även bland annat från medierna formar dem redan från födseln till att vara olika.¹⁶

Enligt Sandqvist blir flickor i skolan ofta synliga och får inflytande genom att vara välanpassade, duktiga och ansvarsfulla. Pojkar får däremot uppmärksamhet oftare genom att vara stökiga och högljudda. Bråkighet och regelbrott uppmuntras till och med i viss mån hos pojkar.¹⁷ Författaren skriver att hon utifrån sin litteraturgenomgång ser ett mönster i hur personal i skolor och barnomsorg med bakgrund av dessa förväntningar på hur pojkar och flickor ska vara, behandlar dem olika.¹⁸ Forskaren Elisabeth Öhrn ger i sin bok om klassrumsinteraktion mellan lärare och elever ett bra exempel på hur dessa förväntningar kan påverka lärarna.

” Jag skulle nästan vilja säga att om det är en jobbig, tjej, så är hon jobbigare åtminstone för mig som kvinna, därför att jag förstår henne inte på samma sätt som jag förstår en kille som är slarvig och busig och så, därför att det är det gamla

---

¹¹ Marie Eenfeldt, *Barn och föräldrar i samspel – utvecklingspsykologi 0-20 år*, (Stockholm: Almqvist och Wiksell AB, 1989)

¹² Eenfeldt. s.177

¹³ Ibid s.196

¹⁴ Monica Rödstam, *Barns utveckling 7-12 år*, (Stockholm: Utbildningsförlaget, 1990)

¹⁵ Anne-Marie Sandquist, *Visst görs vi olika*, (Stockholm: Svenska kommunförbundet: Kommentus, 1998)

¹⁶ Anne-Marie Sandquist, *Visst görs vi olika*, (Stockholm: Svenska kommunförbundet: Kommentus, 1998) s.11

¹⁷ Ibid s.12

¹⁸ Sandquist s.37-41

mönstret att tjejer ska vara ordentliga, skötsamma och hålla reda på saker och ting och dom ska helst inte röka, inte svära och allt det där [...] Och det tror jag då att man liksom reagerar starkare när flickorna bär sig illa åt. När dom svär, skriker och gapar och gör samma saker som gapiga killar, så blir det en grad värre.”¹⁹

(intervjuad kvinnlig lärare)

Som blivande lärare anser vi att det som nämnts ovan är särskilt intressant då det är skolans uppgift att motverka traditionella könsmonster.²⁰

I boken *Gender in sport* skriven av Nathalie Koivula, beskrivs hur könsmonstren ser ut inom idrotten.²¹ Författaren har gjort fyra studier om genus i idrott. Koivula skriver att sport i allmänhet har varit och fortfarande är en manlig aktivitet. Hennes stora litteraturstudie visar att kvinnornas roll genom historien oftast bara varit att stödja och agera hejklacksledare åt männens idrottande.²² Koivula skriver att idrott är så manligt förknippat att kvinnor som är duktiga i sport ofta anses vara manhaftiga. Hon ger bland annat exempel på hur duktiga kvinnor på tennis touren genom tiderna ofta ansetts som manhaftiga.²³

En av författarens studier i boken visar vilka idrotter som anses vara feminina och vilka som anses vara maskulina idrotter, samt vilka som anses vara könsneutrala. Merparten av idrotterna ansågs relativt könsneutrala. Konstsim ansågs som den mest feminina idrotten även balett, dans, konståkning, gymnastik och aerobics ansågs vara feminina idrotter. De idrotter som främst ansågs kvinnliga var enligt undersökningen de som framhöll skönhet och stillfullhet. Aerobic ansågs också kvinnligt på grund av att syftet med aktiviteten främst var att hålla sig i form. Idrotter som kategoriseras som kvinnliga var alltså sådana som trots deltagande i fysisk aktivitet inte rubbar det kvinnliga idealet att vara icke aggressiv, stilfull och expressiv.²⁴ Boxning och brottning, diskus, kulstötning och tyngdlyftning var de idrotter som ansågs vara mest maskulina. Även lagsporterna amerikansk fotboll, ishockey och rugby ansågs som maskulina idrotter. Typiskt maskulina idrotter är aktiviteter med mycket aggressivitet och styrka och sporter med kroppskontakt.²⁵ Sporter där maximal styrka är avgörande, där den biologiska skillnaden mellan kvinnor och män är stor anses också vara maskulina sporter.²⁶

---

¹⁹ Elisabet Öhrn, *Könsmonster i klassrumsinteraktion*. En observations- och intervjustudie av högstadielärares lärarkontakter, (diss.Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 1990) s.108

²⁰ Skolverket <skolverket@skolverket.se> 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet: Lpo-94, 1994-02-17, www.skolverket.se/skolfs?id=258, 2005-04-14

²¹ Nathalie Koivula, *Gender in sport*, (Stockholm University: Department of Psychology, 1999)

²² Ibid s.7

²³ Ibid s.7

²⁴ Nathalie Koivula, *Gender in sport*, (Stockholm University: Department of Psychology, 1999) Studie 1. s.27

²⁵ Ibid s.26

²⁶ Ibid s.27

Koivula skriver också att motiven till att idrotta skiljer sig åt mellan män och kvinnor. Männerna tycker att tävlingsmomentet och spänningen i att tävla är mycket viktigare än vad kvinnor gör. Kvinnorna angav i högre grad avkoppling och stressreducering som motivation till att idrotta. Koivula drar bland annat slutsatsen att strävan efter tävlingsmoment är en del av bakgrunden till att män oftare väljer vissa idrotter medan kvinnor väljer andra idrotter.²⁷

Anna-Sofia Lundgrens studie *Tre år i g* från år 2000 fokuserade på hur kön konstrueras utifrån hur kropp och kön som befintliga och analytiska kategorier förstås, används och förmedlas. Hon skriver att det var huvudsakligen pojkar som tog mest fysisk och verbal plats. Däremot var det inte alltid så och framförallt gällde det inte alla pojkar.²⁸

Rapporten *Skolämnet idrott och hälsa i Sveriges skolor* var som nämnts i inledningen det som först väckte vårt intresse för att studera genus på idrotten.²⁹ Förutom de skillnader mellan könen som redan nämnts redovisar rapporten även följande olikheter. Av de flickor i nionde klass som svarat på enkäten, svarade drygt 10 % att skolämnet idrott och hälsa bidragit till ett minskat självförtroende. Endast 1 % av pojkarna ansåg att det bidragit till ett minskat självförtroende.³⁰ I deltagandet på lektionerna fanns också en stor könsskillnad i alla skolår som undersökts. Störst var skillnaden i årskurs 9 där 26% av flickorna och 3% av pojkarna svarade att de deltar men att de inte rör sig särskilt mycket.³¹

I boken *Mellan nytta och nöje*, skriven av bland andra Håkan Larsson och Karin Redelius visar intervjuer som gjorts med elever att olika idrotter är könsmärkta.³² Denna könsmärkning kan variera något i olika klasser. I en av klasserna var det innebandy som var den mest könsmärkta. Det är enligt Larssons intervjuer något som passar pojkar bättre.³³ I en annan klass är det fotboll som alla killar vill spela. Fotboll eller bollspel (i synnerhet lagbollspel) uppfattas av en del flickor som svårt eller till och med skrämmande. Flickorna upplever dessa spel som fysiska med aggressivare spel och att det är lättare att skada sig skriver Larsson. Han

---

²⁷ Koivula, studie 4 s.12

²⁸ Anna-Sofia Lundgren, *Tre år i g: perspektiv på kropp och kön i skolan* (Stockholm: Symposium 2000) s.81-82.

²⁹ Eriksson Charli, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor- en utvärdering av läget hösten 2002* (Örebro universitet: institutionen för idrott och hälsa, 2003)

³⁰ Ibid s.28-29

³¹ Eriksson s.25-26

³² Håkan Larsson, Karin Redelius red. *Mellan nytta och nöje: Bilder av ämnet idrott och hälsa*, (Stockholm:Idrottshögskolan,2004)

³³ Håkan Larsson "Vad lär man sig på gympan" i *Mellan nytta och nöje* red. Håkan Larsson och Karin Redelius (Stockholm:Idrottshögskolan 2004) s.141

drar slutsatser från sin studie att sporter som fotboll och innebandy uppfattas som särskilt maskulina. Detta menar han är också sporter som i stor utsträckning förekommer i undervisningen. Motsvarande feminint könsmärkta aktiviteter är dans.³⁴

Karin Redelius skriver i kapitlet "Bäst och pest" bland annat om vad som inte är roligt på idrotten. Där framkommer att en del elever, särskilt flickor, tycker att en negativ aspekt av ämnet idrott och hälsa är att man kan bli utsatt för kommentarer, särskilt killarnas kommentarer. En flicka som inte är så idrottsligt aktiv berättar varför hon inte alltid tycker om innehållet i ämnet idrott och hälsa:

"- *Det är inte så kul att tävla och så.*"

"- *Är det mycket tävling på idrotten?*"

"- *Ja...jag tycker det...killarna kommenterar hela tiden tycker jag. Det är inte så kul.*"

"- *Vad är det de kommenterar?*"

"- *Om man gör fel eller så. De gör det säkert inte för att vara taskiga...men det är inte så kul.*"³⁵

Redelius skriver att hon får uppfattningen av intervjuerna att man syns väldigt tydligt på idrotten. "Även här framskyntar en stark upplevelse av att ha allas blickar på sig och att vara föremål för kommentarer."³⁶ Det verkar alltså vara viktigt för intresset och för att det ska kännas roligt att man känner att man behärskar aktiviteten och slipper oro över negativa kommentarer.³⁷ Här verkar det också vara så att tjejer känner sig mer dåliga och mindre duktiga än killar. Mer än hälften av killarna instämmer helt i att de känner sig duktiga, vilket endast var tredje flicka håller med om helt och fullt. Över hälften av flickorna instämmer i stället delvis eller helt och hållet i att de känner sig dåliga, vilket knappt var tredje pojke gör.³⁸ Pojkar överlag har en mer positiv inställning till ämnet idrott och hälsa än flickor. De anser i högre grad att ämnet ska ha mer tid, att det är viktigare än övriga skolämnen och att det är roligt. När Redelius djupare bearbetat och analyserat svaren från frågeformulären, drar hon slutsatsen att de pojkar och flickor som är mest positiva till ämnet också är de som känner sig duktiga och även har högst betyg i ämnet. Av resultaten i studien framgår också tydligt att de som är positivt inställda till ämnet är också de som deltar oftast och anstränger sig så att de

---

³⁴ Larsson. s.142

³⁵ Karin Redelius "Bäst och pest" i *Mellan nytta och nöje* red. Håkan Larsson och Karin Redelius (Stockholm:Idrottshögskolan 2004) s. 154-155.

³⁶ Redelius s.155

³⁷ Ibid s.155

³⁸ Ibid s.162

blir svettiga och andfådda varje gång. I studien visar det sig att pojkar (år 9) i genomsnitt också har betydligt högre betyg än tjejer i idrott.³⁹

I en studie av Kulinna (m.fl.) gjord i USA mätte man 505 elevers aktivitetsnivå med Polar accurex plus klocka under 13 olika aktiviteter på idrottslektionerna. Resultaten visade bland annat att flickorna i år 3-6 var mindre aktiva än pojkarna i fri lek, lagspel och färdighetsövningar. I de äldre åldrarna syntes överhuvudtaget ett mönster att tjejerna var mer aktiva i individuella aktiviteter medan pojkar var mer aktiva i lagsporter.⁴⁰

1.3.1 Sammanfattning av tidigare forskning/teori

De studier och böcker vi tagit del av ovan, ger en tydlig bild av stora skillnader mellan könen. Både inom idrotten i allmänhet och idrotten i skolan verkar det vara männen/pojkarna som utgör normen. Det är de som tar störst utrymme och är mest positiva till idrotten. Aggressivitet och tävlan verkar vara det genussystem som pojkar/män formas in i. Det framskyntar här en bild av att kvinnor/flickor inte är lika bekväma i sådana aktiviteter vilket verkar påverka hela deras inställning till idrotten i allmänhet. Överhuvudtaget verkar det vara viktigt för intresset och inställningen till en aktivitet att man behärskar den. Även utanför idrotten, i klassrummet, verkar pojkarna få och ta mest utrymme. Flickorna uppfostras mer till att ta ansvar och får uppmärksamhet genom att vara duktiga, medan pojkarna tillåts vara bråkigare och omogna.

2. Metod

Vi valde att använda oss av deltagande observation som metod för att besvara vårt syfte och våra frågeställningar. För att få underlag om hur man kan använda observation som metod tog vi hjälp av två metodböcker som beskrev olika sätt att presentera och utföra en observationsstudie. De metodböcker vi valde att läsa var *Tre år i g* av Anna-Sofia Lundgren från 2000⁴¹ och *Etnologiskt fältarbete* av Lars Kaijser och Magnus Öhlander från 1999.⁴²

I Anna-Sofia Lundgrens bok *Tre år i g* påpekar hon att när vi formulerar ett problem eller en forskningsuppgift är vi styrda av personliga intressen och erfarenheter men också av våra

---

³⁹ Redelius s.168

⁴⁰ Kulinna, Hodges, Martin & Jeffrey, "Student physical activity patterns: grade, gender and activity influences", *Journal of Teaching in Physical Education*, vol. 22 (2003: 3) s.1-12

⁴¹ Anna-Sofia Lundgren, *Tre år i g: perspektiv på kropp och kön i skolan* (diss Umeå universitet: Östlings bokförlag Symposium 2000)

⁴² Lars Kaijser & Magnus Öhlander, *Etnologiskt fältarbete*, (Lund: Studentlitteratur, 1999)

egna erfarenheter av vetenskapligt arbete och traditioner. Detta kan till viss del avgöra vad vi ser och hur vi tolkar det.⁴³

”Det finns inga objektiva iakttagelser, och eftersom jag var intresserad av hur kön konstruerades riktade jag medvetet kikaren åt de håll där sådana praktiker försiggick, eller rättare sagt, dit jag upplevde och tyckte mig se att sådana praktiker försiggick. Dessa upplevelser och tyckande var naturligtvis konsekvenser av vissa specifika föreställningar om hur (och att) konstruktioner av kön kan avläsas, analyseras och beskrivas, samt att observation är en bra metod för insamling av sådant material.”⁴⁴

Vi har hämtat en del inspiration om hur man kan arbeta med deltagande observation från hennes bok ”Tre år i g”. Boken är baserad på en observationsstudie i en högstadielklass under tre år, från sjuan till nian. Bland annat skriver hon själv om deltagande observation att:

”själva begreppet ger anledning till reflektion. Det stämmer nämligen inte. Jag har aldrig varit deltagande i elevernas (eller lärarnas) arbete, och även om jag så varit hade jag inte kunnat delta i fältets aktiviteter på samma villkor som informanterna.”⁴⁵

Hon skriver att en bättre benämning möjligen kunde vara ”medföljande observation.” Vidare skriver Lundgren att ”för den som arbetar med deltagande/medföljande observation är intrycken outtömliga och omöjliga att heltäckande redogöra för.”⁴⁶ Detta är förstås viktigt att ta i beaktning när man gör en sådan här studie och när man tar del av resultaten från den, menar vi.

Studien är skriven utifrån en hermeneutisk kunskapssyn och tradition. Detta synsätt används främst inom områdena samhälle och humaniora, därmed gjordes analyser och tolkningar av det vi såg.⁴⁷ Dessutom kunde vi genom denna metod få syn på saker som vi inte anat eller känt till. Kaiser och Öhlander skriver att vissa saker anses så självklara för människor att de glömmer berätta det i en intervju. Andra saker kan vara så svåra, känsliga och kontroversiella att människor inte vill berätta om det i en intervju, speciellt om en bandspelare registrerar allt som sägs. Under en observationsstudie kan sådan information nämnas i förbifarten eller i

---

⁴³ Lundgren s.12

⁴⁴ Ibid s.13

⁴⁵ Lundgren s.11

⁴⁶ Lundgren s.12

⁴⁷ Göran Wallén, *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*, (Lund: Studentlitteratur, 1996) s.33

förtroende.⁴⁸ Vi observerade en klass i år sex, i en skola i södra Stockholm, under fyra idrottslektioner samt under en hel dag i några av deras andra ämnen. För att kunna urskilja vem som sade eller gjorde vad, använde vi oss av en fotokatalog på klassen. Vi ansåg att det var av vikt för att se om ett beteende var övergripande eller enbart ett enskilt beteende som visades. I de fall där namn förekommer är dessa fingerade. Vår studie ska ge en bild av hur det kan vara i en sjätteklass. Resultaten är inte generella och vi kan inte dra några slutsatser om att det är så här även i andra klasser. Däremot kan vi på en djupare nivå försöka tolka och analysera de intryck vi får genom att studera det vi ser. Det som uppfattades av oss båda samt det som vi såg var för sig redovisas i resultatet. Däremot valde vi att utesluta händelser där våra uppfattningar skiljde sig och där vi inte höll med varandra, för att detta då inte räknas som regelrätt data.⁴⁹ Vid de tillfällen när klassen var uppdelad i halvklass, följde vi båda med på en av aktiviteterna. För att kunna observera varje lektion med fler ögon och därmed både upptäcka mer och säkerställa att de reflektioner som gjordes inte var missuppfattade. Vi gjorde självklart antaganden om vad till exempel kroppshållning, ansiktsuttryck och gester kunde betyda.

Det är ofrånkomligt i en observationsstudie att inte färgas av egna erfarenheter och föreställningar om hur något är. Ett steg till att göra studien så fördomsfri som möjligt var att klarlägga vilka föreställningar vi hade innan. Det vill säga, det vi trodde att vi skulle få se på lektionerna. Dels för att ge läsaren en bakgrund om våra erfarenheter och föreställningar inom området men också att för vår egen del tydliggöra vilka tankar och föreställningar vi hade med oss in i arbetet. Detta gjorde vi för att kunna hålla distans till dessa och göra studien så objektiv som möjligt. De föreställningar vi hade innan studiens start blev till frågor, det vill säga, händer dessa saker eller inte och på vilket sätt tar de sig uttryck?

- Är idrotten en manlig arena och känner sig pojkar trygga i större utsträckning än flickor?
- Klagar framträdande och duktiga pojkar på svagare pojkar och flickor?
- Har pojkar en mer framträdande roll i bollspel?
- Kommer pojkar i större utsträckning visa sitt missnöje i aktiviteter som de inte gillar, till exempel dans?

---

⁴⁸ Lars Kaijser & Magnus Öhlander, *Etnologiskt fältarbete*, (Lund: Studentlitteratur, 1999) s.75-76

⁴⁹ Ibid s.80

- Känner flickorna sig tryggare i klassrummen där deras ordningssinne och den strukturerade miljön passar dem bättre, medan pojkar får utlopp för sina känslor i ett praktiskt ämne?
- Sitter flickor oftare på bänken på grund av glömda kläder eller sjukdom?
- Hörs och syns pojkar i allmänhet mer på idrotten och även under de andra lektionerna fast skillnaden där är mindre?

2.1 Försöksgrupp

Studien genomfördes på en grundskola i södra Stockholm. En klass i år sex observerades under fyra idrottslektioner och under en heldag i klassrumsmiljö. Urvalet gjordes genom kontakter med en idrottslärare på skolan. Det var därmed inget slumpmässigt urval. Det ska dock påpekas att de enda önskemålen vi hade angående klass var att det skulle vara en representativ klass för skolan och att den skulle vara relativt jämnt könsfördelad. Klassen vi fick följa bestod av 28 elever, 14 flickor och 14 pojkar. I huvudsak bestod klassen av elever med svensk härkomst. Endast två elever hade annan etnisk bakgrund. Upptagningsområdet för klassen var enligt klassföreståndaren främst från lägenhetsområden i skolans närhet. Flertalet av eleverna kom enligt klassföreståndaren från familjer med både sociala och ekonomiska problem. År 1-3 gick eleverna på en friskola med, enligt klassföreståndaren, en väldigt öppen ledarstil och ett öppet arbetssätt. Där gavs eleverna mycket egen frihet och mindre strukturerad traditionell undervisning. Detta bidrog till att klassen var ovanligt ostrukturerad och otålig när de kom till den här skolan i år fyra, enligt klassföreståndaren.

2.2 Etik

Innan studien genomfördes kontaktades skolans rektor som gav oss tillstånd att utföra studien. Allt material som samlats in har behandlats konfidentiellt och förvarats så att ingen information har kunnat hamna i orätta händer. Eleverna fick inte reda på huvudsyftet med vår observation, utan informerades endast om att vi skulle följa klassen för att se hur det ser ut i skolan i en klass rent allmänt. Vi valde att göra på det sättet för att minska risken att eleverna skulle påverkas och bete sig på ett annat sätt än de brukade. Vid första mötet med eleverna berättade vi att allting vi såg och antecknade var anonymt. Inget de sa eller gjorde skulle kunna spåras till dem. Enligt uppgift från klassföreståndaren och idrottsläraren hade klassen vid ett flertal tillfällen förut haft personer som följt klassen i bakgrunden och studerat dem. Enligt vår och klasslärarens uppfattning så påverkade vår närvaro därmed inte elevernas beteende nämnvärt. Lärarna vi träffade fick reda på syftet då vi inte tyckte att det skulle kunna

påverka studien. Det var ju trots allt eleverna vi skulle observera och inte lärarnas agerande. Föräldrarna till eleverna informerades inte om studien.

2.3 Validitet och reliabilitet

Detta är en kvalitativ studie, utförd i endast en klass under en relativt kort period. Resultatens huvudsyfte är därför inte att generalisera beteenden, utan är mer till för att skapa en medvetenhet om hur det kan se ut och vara i en klass. Frågan om reliabilitet är alltså av mindre intresse än vid till exempel kvantitativa studier där syftet är att mäta någonting specifikt. De slutsatser och antaganden som lyfts fram i diskussionen är dock sådant som vi funnit belägg för i andra studier, vilket vi anser ger en god reliabilitet.

För att undvika att studien påverkats för mycket av subjektiva uppfattningar har observationer som vi båda inte varit överens om strukits. För att ändå inte färgas för mycket av egna förutfattade meningar har vi i studien använt våra föreställningar som frågor om det är som vi tror. För att observationerna också skulle koncentreras till det vi ville undersöka har vi haft frågeställningarna nerskrivna framför oss under observationerna.

2.4 Litteratursökning och källkritik

De sökord och databaser vi använt för att finna lämplig litteratur, finns bifogade i Bilaga 1. Den litteratur som valdes var i huvudsak stora studier med brett undersökningsunderlag. Endast studier baserade på ett slumpmässigt urval har använts. Den äldsta litteraturen är från 1989, huvudparten av litteraturen är dock från slutet av 90-talet och början av 2000-talet. De metodböcker som använts i studien är skrivna av personer med lång yrkeserfarenhet och specialisering inom sitt område.

3. Resultat / Diskussion

Nedan följer de lektioner vi observerat. Det är fyra idrottslektioner och fem lektioner från andra skolämnena. Lektionerna presenteras i kronologisk ordning med infällda reflektioner på de ställen där vi funnit något anmärkningsvärt. I slutet av varje lektion finns en sammanfattning av vårt helhetsintryck av lektionen. Detta är därför inte en objektiv resultatdel utan en sammankoppling mellan resultat och diskussion.

3.1 Onsdag 9/3- Idrott, skridskoåkning

Klassen samlas ute vid skridskobanan som är en konstfrusen bana på skolans grusplan. Den uppspolade isen är ca 40 x 20 m stor. Det är fint men ganska kallt ute ca fyra-fem minusgrader. Läraren är försenad så eleverna får vänta ungefär fem minuter. Under tiden tar några på sig skridskor medan andra har snöbollskrig. Många av eleverna har väldigt lite kläder på sig, trots det kalla vädret. Av de 12 elever som inte åker skridsko har bara två mössor (en pojke och en flicka) och tre personer vantar (två flickor och en pojke). Bara ett fåtal av eleverna utanför isen har jackor, de flesta har bara collegetröjor på sig. Efter lektionen är slut frågar vi läraren om kläderna. Hon säger att det brukar se ut så:

- Till och med när det varit iskallt och snöstorm har de kommit i collegetröjor utan mössa och vantar, säger läraren Karin.

Hon säger att det verkar vara på modet att inte ha jacka, mössa och vantar.

Tre av pojkarna sticker iväg på en promenad innan läraren kommit och ber några andra att hälsa det till läraren. En flicka är på väg att börja snöra på sig skridskorna, då en annan flicka säger:

- Skit i det, det är så tråkigt att åka skridskor. Vi åker pulka istället, hon (läraren) kanske ändå inte kommer.

Flickan slutar då snöra skridskorna och bestämmer sig för att åka pulka med kompiserna istället.

När läraren dyker upp och kallar till samling så dröjer det ett tag innan alla paltar sig dit. Vid uppropet pratar och skojar både flickor och pojkar, och uppropet tar lite tid. Läraren låter eleverna välja mellan att åka skridskor, gå promenad eller åka pulka. Sju pojkar och fem flickor väljer att åka skridskor. Tre pojkar och fyra flickor går iväg för att åka pulka i en närliggande backe. Tre pojkar och två flickor tar en promenad. Observationen gjordes vid isbanan, vilket betyder att det som skedde i pulkabacken och på promenaden inte observerades.

Karin har tagit med en trunk med klubbor och puckar/bollar samt en del koner som eleverna får använda om de vill. Alla pojkar som åker skridskor spelar ishockey med klubba och puck. Det

märks tydligt att de spelar match för de har satt upp mål i form av skor och väskor och jublar varje gång de lyckas göra mål. Alla flickor åker fritt på andra sidan av isen. Pojkarna verkar engagerade i spelet och åker och spelar väldigt aktivt. Här framskyntar det vi fann i litteraturstudien att aggressivitet och tävlan är två genusmönster och ideal som präglar pojkarnas uppväxt. Möjligtvis understryker den också bilden av att kvinnor/flickor inte är lika bekväma i sådana aktiviteter.

Emil utmärker sig tydligt som den bästa spelaren på planen, han verkar vara ishockey- eller bandyspelare. Flickorna däremot verkar inte lika inspirerade i skridskoåkningen utan glider mest omkring och pratar med varandra med väldigt låg intensitet. En flicka kommenterar efter cirka halva tiden:

- Karin (läraren) hur mycket är klockan, vi vill inte åka längre.
- Åk 15 minuter till så räcker det sen, svarar läraren.

Efter lektionen vid samlingen märks det att Emil varit en av de största förespråkarna för skridskolektioner.

- Kan vi inte åka skridskor på fredag med, kommenterar han.

Denna kommentar kan ses som ett exempel på att det alltså verkar vara viktigt för intresset och för att det ska kännas roligt att man känner att man behärskar aktiviteten och slipper oro över negativa kommentarer.⁵⁰

De helhetsintryck vi fick från den här lektionen var att det var en stor skillnad mellan pojkar och flickors val av aktivitet på isen. Flickorna ville åka fritt och tog tillfället att småprata med varandra under tiden. Pojkarna gjorde direkt upp lag, ställde ut mål och började spela match. Detta kan kopplas till Koivulas studie. Hon skriver att män tycker att tävlingsmomentet och spänningen i att tävla är mycket viktigare än vad kvinnor gör. Kvinnorna däremot angav avkoppling och stressreducering som motivation till att idrotta.⁵¹ Vi menar att det här var ett exempel på hur pojkar och flickor gjorde om en könsneutral aktivitet som skridskoåkning, till manlig respektive kvinnlig aktivitet. Det var stor skillnad i intensiteten mellan pojkarna och flickorna. Pojkarna verkade engagerade i spelet och åkte och spelade väldigt aktivt. Flickorna däremot verkade inte lika inspirerade i skridskoåkningen utan gled mest omkring med väldigt låg intensitet.

---

⁵⁰ Redelius s.155

⁵¹ Koivula, studie 4 s.12

3.2 Fredag 11/3- Idrott, gymnastik

Denna fredag är vårt första observationstillfälle inne i gymnasalen. Klassen kommer in i salen medan läraren håller på att plocka undan från förra lektionen. Gymnasalen är cirka 30 m x 15 m. Det är ljus därinne eftersom ena långsidan består av fönster med ribbstolar framför. Solen har lyst in hela förmiddagen och därför är det också ganska varmt i salen. När klassen kommer in i salen ser en av flickorna trampetterna som står uppställda och utbrister:

- Gud va roligt!

Vid samlingen i mitten av salen sätter sig alla tjejer direkt, sju-åtta killar flänger runt och skojar med varandra innan läraren får dem att sitta still. Det tar fem minuter innan Karin får klassen att sitta tysta ner och lyssna. Klassen verkar väldigt okoncentrerad och stökig. Det är möjligt att det beror på att varken eleverna eller läraren har ätit lunch fastän klockan är halv tolv. Detta är den sista lektionen innan lunchen.

Fyra flickor och två pojkar är inte ombytta. Orsakerna till att de inte ska vara med är att några har glömt kläder, någon missuppfattat och trott att de ska vara ute och en är förkyld. Dessa blir uppmanade att gå på promenad, sju varv runt en speciell slinga som de känner till.

- Sju varv, det är ju asmycket! utbrister en flicka.

De som ska delta på lektionen ska delas in i grupper och blir tilldelade en siffra från 1-7. De ska som uppvärmning göra en cirkelträningsbana med sju stationer. (armhävningar, sit-ups, tåhävningar, 90 grader mot vägg, hopprep, sidhopp på bänk, springa i tjockmatta) De ska jobba i tjugo och vila i tjugo sekunder samtidigt som de byter station.

- Jag vill inte vara ett, säger Jenny.

Karin hör eller uppmärksammar inte kommentaren. Jenny byter då grupp utan att säga nåt till läraren. Hon verkar känna på sig att Karin inte ska märka om hon smyger över till den grupp hon hellre vill vara i. Karin märker inte heller detta, utan börjar instruera de olika stationerna uppvärmningen består av.

De som ska gå på promenad tar lång tid på sig att klä på sig och komma iväg. Det är väldigt hög ljudnivå och stökigt.

- Lyssna och håll käften! skriker en pojke.

Under uppvärmningen uppfattar vi följande kommentarer från eleverna:

- Jag vill inte göra armhävningar, säger Jenny
- 90 grader i tjugo sekunder, det är ingenting, säger en pojke.

- Det här känns ju nästan ingenting, säger en annan pojke om övningen där man står i 90 grader mot en vägg.
- Bra Dennis, fortsatt så, säger Karin uppmuntrande till Dennis när han hoppar hopprep, vilket han gör i ett väldigt högt tempo.
- Vet du hur trött jag är? säger Stefan.

Han gäspar lite och verkar mest allmänt trött, inte fysiskt trött.

- Det här är inte ens jobbigt, menar Dennis som jobbar stenhårt men vill visa att det minsann inte är jobbigt.

I början ser de flesta väldigt glada ut och verkar tycka att det är kul. Mot slutet av cirkelträningen ger Selina uttryck för att det är tråkigt. Hon ser irriterad ut och axlarna hänger lågt och hon ser allmänt oinspirerad ut. Samtidigt kan man se att hon är rejält andfådd och verkar trött.

Maria har gömt sig bland alla väskor istället för att klä på sig och gå ut på promenad. Läraren upptäcker detta och ber henne att gå ut, vilket hon gör. Vi tolkade detta som ett skämt, att Maria ville vara rolig och spexa lite inför de andra.

En flicka är med trots att hon har uppkavlade jeans och en tröja. Aktiviteten är låg, hon gör väldigt lite samtidigt som hon tittar ifall läraren ser att hon inte gör så mycket. En flicka hoppar inte hopprep när hennes grupp kommer till den stationen. Hon står lutad mot ribbstolen och väntar på nästa station. En pojke har gått och ställt sig bakom ribbstolen i fönstret.

Efter cirkelträningen samlar läraren eleverna på ett led framför en av trampetterna.

- Är ni trötta? frågar Karin.

Tre- fyra pojkar svarar genast nej, medan två flickor säger att de är jättetrötta.

Vid trampettgenomgången kommenterar två flickor övningarna:

- Va jobbigt!
- Gud va tufft!

De ska hoppa ljushopp i ström på en trampett och landa på en tjockmatta som är utställd bakom trampetten. En lång kö bildas i andra änden av salen. Efter första varvet struntar Stefan i att hoppa ljushopp. Han flaxar bara ut med armar och ben när han hoppar. I kön står Selma och Natalie med armarna i kors och verkar lite rädda och nedstämda inför att hoppa på trampetten. De hoppar båda men ger ett osäkert och räddhågset intryck. Helt plötsligt försöker Stefan och Fredrik bara att smita från lektionen. De tar sina saker och är på väg att lämna salen utan att

säga något, då Karin uppmärksammar detta och argt hämtar tillbaka dem. Sedan sitter de vid sidan en stund och verkar tycka det är tråkigt. Efter ett tag hoppar Stefan in i ledet igen och är med och hoppar, Fredrik sitter kvar vid sidan. En flicka får beröm av läraren och sina kompisar efter ett hopp på trampetten och visar glädje. Hon springer tillbaka till ledet och hoppar och skrattar. Många flickor och pojkar ser glada ut efter att ha gjort ett hopp på trampetten. De tittar på varandra och klappar händerna och jublar efter att någon hoppat.

Efter ett tag delar Karin upp klassen, pojkarna stannar kvar vid samma trampett och fortsätter hoppa. De får lite friare tyglar att hoppa som de vill men utan volter. De flesta hittar på egna varianter av hopp. Efter ett tag tröttnar pojkarna och de börjar tävla lite om vem som kan hoppa längst. De verkar tycka att det är roligare om de tävlar om något, vilket även visades i litteraturen.

Flickorna har under tiden gått över till trampetten som är uppställd bredvid. Där är ett hoppbord, bestående av plintar med tjockmatta över (ca 1,5 meter högt), uppbyggt bakom trampetten. Karin står som mottagare och passar vid den. Där får de först hoppa upp och sätta sig på tjockmattan, sedan instruerar Karin hopp med kullerbytta på tjockmattan. Alla flickor verkar tycka det är kul. Även Selma och Natalie som såg osäkra ut i början verkar mycket mer bekväma nu när det bara är flickor vid deras trampett, trots att svårighetsgraden ökat. Detta kan kopplas till Redelius slutsatser att en del elever, särskilt flickor, tycker att en negativ aspekt av ämnet idrott och hälsa är att man kan bli utsatt för kommentarer, särskilt killarnas kommentarer. Hon skriver att det är viktigt för intresset och för att det ska kännas roligt att man känner att man behärskar aktiviteten och slipper oro över negativa kommentarer.⁵² Efter ett tag byter pojkarna och flickorna station med varandra. Flickorna fortsätter en stund glatt att hoppa ljushopp och lite freestyle hopp. Men ganska fort verkar de tröttna och efter fem till tio minuter så står de och tittar på pojkarna när de hoppar och gör kullerbyttor. Flickorna står vid hoppbordets ände och applåderar åt pojkarna. Det påminner oss om Koivulas beskrivning av kvinnornas roll inom idrotten genom tiderna. Hon skriver att kvinnornas roll genom historien oftast bara varit att stödja och agera hejklacksledare åt männens idrottande.⁵³ Vi menar inte att detta är flickornas enda roll inom idrotten. Däremot tror vi inte att pojkarna skulle göra likadant och ställa sig som hejklack åt flickorna.

---

⁵² Redelius s.155

⁵³ Koivula s.7

Pojkarna visar ingen större osäkerhet vid första övningen när de ska hoppa på trampetten och sen vrida sig ett halvt varv och sätta sig på rumpan på det uppbyggda hoppbordet. Vid nästa övning, kullerbytta, sprider det sig direkt en oro i ledet. Emil tvekar lite och säger:

- Jag vet inte om jag vågar.
- Hoppa nu annars är du en kärring! kommenterar Dennis varvid Emil hoppar och klarar det bra.

Vi anser denna kommentar som mycket talande. Den har en direkt koppling till vad som anses kvinnligt och manligt. Med denna kommentar säger han att det är kvinnligt att vara feg eller rädd och att han som man inte borde tveka. När pojkarna står samlade på ett led och kommentaren sägs så utmanande tror vi att det har stor påverkan på både Emil och de andra pojkarna i ledet. Det blir ett gruppsyck, en uppmaning som vi tror påverkar och därmed formar pojkarnas beteende. Vi menar att det här är ett exempel på hur genusmönster förstärks.

När de hoppat färdigt ber Karin flickorna plocka in de hårda materialen de använt (plintar och trampetter) och pojkarna får plocka in de mjuka materialen (mattorna). Flickorna sätter direkt igång med uppgiften medan pojkarna busar och bråkar med varandra innan de börjar med sin uppgift. Stefan och Fredrik som tidigare tänkt gå från lektionen tar sina saker och går sin väg istället för att plocka undan. Ingen märker att de går. Kalle och Olle är de enda pojkarna som gör vad de ska direkt. Av flickorna är det bara Josefine som inte tar tag i uppgiften utan skojar med pojkarna istället. Vid samlingen när de plockat undan frågar Karin vad eleverna tyckte om lektionen. En kille kommenterar att det är tråkigt att bara hoppa ljushopp och sånt.

Vårt helhetsintryck av lektionen var att det var mycket stökigt och högljutt på lektionen, framförallt killarna var väldigt stökiga och högljudda. Karin fick i stort sett hela tiden skrika upprepade gånger åt eleverna för att de skulle lyssna och göra som hon ville. Angående aktiviteterna så märktes ingen direkt genusskillnad i intresse och engagemang. Det som framkom i litteraturstudien av Koivulas studie att gymnastik är en feminin idrott kunde vi inte urskilja, det är dock vanskligt att dra några större slutsatser efter bara en lektion.⁵⁴ En tendens till könsmonster syntes dock när ett par av killarna ville visa läraren att de minsann inte blev trötta av cirkelträningen. Det kändes som om deras lust att tävla kom fram när det blev styrkeövningar. Ett intressant moment var när Karin delade på gruppen och lät flickorna och pojkarna hoppa på varsin trampett. Vid den ena trampetten släppte hon hoppandet ganska fritt. Efter ett tag så tröttnade både pojkarna och flickorna på att hoppa fritt. Pojkarna började tävla

---

⁵⁴ Ibid s.27

om vem som hoppade längst. Det gjorde aktiviteten mer manlig och därmed legitim, tror vi. Flickorna däremot ställde sig som hejklack åt pojkarna, när de tröttnade på att hoppa fritt. Detta anser vi är ett utmärkt exempel på hur genus kan ta sig uttryck. Hur både pojkar och flickor när de får utrymme att välja, agerar instinktivt och gör saker som Koivula tar upp som manligt respektive kvinnligt beteende.⁵⁵

När klassen fick i uppgift att plocka undan materialet de använt tog flickorna direkt tag i sin uppgift medan pojkarna fortsatte skoja istället. Enligt Anne-Marie Sandqvist som undersökt skillnader mellan pojkar och flickor är ansvars känslan en av de punkter som skiljer sig tydligast mellan könen. Flickor är mycket mer ansvarsfulla, hon skriver att flickor växer upp med mer krav och ansvar än pojkar gör.⁵⁶ Vi vill ändå påpeka några tillfällen där flickorna inte gjorde vad de skulle. Maria som gömde sig istället för att gå ut. Jenny som bytte grupp i smyg. När flickorna i slutet agerade hejklack åt killarna istället för att hoppa. Vi fick känslan av att de utnyttjade tillfällen då läraren inte var uppmärksam. Pojkarna verkade bry sig mindre om tillsägelser och givna regler, flickorna var mer ansvarsfulla och höll sig till reglerna, utom vid tillfällen där läraren inte uppmärksammade dem.

3.3 Onsdag 16/3 Heldag med klassen.

3.3.1 Slöjd

Halva klassen har träslöjd och halva klassen syslöjd i två närliggande slöjdsalar, varvid vi bestämde oss för att observera en stund av varje aktivitet. Träslöjdsalen visar en lugn miljö där alla jobbar med sina ”projekt”. Salen är rymlig och allt är organiserat och välstrukturerat. Alla verktyg och allt material har tydliga platser i salen och det är välstädat. På träslöjden är det en liten grupp på sju elever som blir åtta när Filip dyker upp 20 min försenad. Det är då tre pojkar och fem flickor. Stefan ger ett väldigt trött intryck. Axlarna hänger lågt och blicken ser trött och okoncentrerad ut. Albin jobbar koncentrerat med att tillverka en spelplan i trä och verkar tycka att det är kul. Selma jobbar också men ger intrycket av att det inte är särskilt roligt. Ibland fastnar hon främmande med blicken. Jenny och Natalie håller på att göra något tillsammans, de bockar ett järn och ropar på hjälp över salen ett par gånger när de behöver assistans. När den ena jobbar går den andra ut och pratar med de andra och tittar på vad de gör. Sedan byter de genom att den som arbetat inne i lilla rummet ropar åt den andre att nu är det hennes tur.

- Där ser du, jag låter inte alls Natalie göra allt jobb! säger Jenny till de andra flickorna.

---

⁵⁵ Koivula s.27, studie 4 s.12

⁵⁶ Sandqvist s.42-43

Jakob kommer in från syslöjden för att sätta fast en kedja i sina handbojor av tyg han gjort på syslöjden. Flickorna hejar uppmuntrande och en flicka ber honom sitta bredvid henne och jobba. Läraren verkar inte lägga märke till honom. Stefan suckar och sätter sig ovanpå arbetsbänken och kollar vad de andra gör. Plötsligt går han iväg och säger till de andra som sitter närmast dörren att de kan hälsa läraren att han gått till syslöjden för att hälsa på de andra. Ingen hör vad han säger eller noterar att han går, utan flickorna pratar med varandra och de andra två pojkarna är så upptagna med sitt att de inte heller lägger märke till att han går. Läraren är inne i ett angränsande rum för att hjälpa en flicka som målar något hon snickrat. Stefan kommer tillbaka efter bara en eller två minuter. Jenny och Natalie som bockar sitt stål pratar och sjunger emellanåt, flickorna turas om att jobba och den som inte jobbar går runt och pratar med de andra flickorna. Plötsligt utbrister Jenny:

- Ja, det är OC idag, jag är glad.

De börjar sjunga på låten som är till programmet.

- Åh jag älskar OC, det är så bra! säger Jenny.

Jakob säger till någon:

- Bli inte så grinig så fort jag rör dina grejer, du ba: Nej!

Våra intryck från träslöjden var att stämningen trots flickornas pratande var relativt lugn. Läraren agerade hela tiden väldigt lugnt och verkade skapa en trygg och lugn stämning. Pojkarna och flickorna jobbade ungefär lika mycket. Ingen fällde några positiva eller negativa kommentarer och kroppsspråket kunde inte direkt kopplas till att det ena eller det andra könet var mer eller mindre intresserade av träslöjd. En intressant reflektion var att pojkarna jobbade lite mer självständigt än flickorna som oftare bad om hjälp och inte verkade tänka efter riktigt innan de bad om hjälp. Kanske var det så att pojkarna jobbade på utan att veta om de gjorde rätt medan flickorna var mer försiktiga och ville veta hur de skulle göra innan de började. En ytterligare reflektion var att flickorna pratade mer när läraren gav eleverna större frihet och inte gav dem lika tydliga regler.

Efter halva lektionen beger vi oss till syslöjdsalen. Den känns ganska trång och väldigt rörig. Några få större bord står uppställda i rummet och längs sidorna av salen finns en bänk där symaskinerna står. I materialskåpen är det väldigt rörigt, tyger och stoppning ligger lite blandat. Det ligger jättemycket grejer på alla sidobord och ytorna runt arbetsborden. Det är en högre ljudnivå här än i träslöjdsalen. Det är 13 elever i den här gruppen varav sex flickor och sju

pojkar. Eleverna sitter väldigt samlat vid tre bord. Åtta elever vid ett bord, tre pojkar och fem flickor, diskuterar skostorlekar samtidigt som de pysslar med det de ska. Dennis är en av dem och han är ganska högljudd och sjunger ibland. Två av flickorna vid bordet verkar ganska ointresserade av slöjden och sitter tillbakalutade och slappar. Vid tillsägning från läraren kilar den ena iväg för att hämta något till sitt arbete. Vid ett annat bord trummar Robert på bordet, läraren säger genast till, han ber om ursäkt och börjar jobba igen. Eleverna verkar väldigt otåliga och vill ha hjälp direkt när de stöter på ett hinder. Det är mest pojkar som ropar på hjälp. Dennis ropar på hjälp ett par gånger om symaskinen som inte gör som han vill. Stefan frågar vart pennorna ligger trots att de ligger en meter framför honom.

Vid ett bord längst ner mot fönstret i salen sitter Robert och Fredrik. Plötsligt säger den ena till den andra:

- Du är mest CP människa i hela världen.

Sedan fortsätter de som vanligt att jobba med det de höll på med. En pojke börjar mot slutet av lektionen sjunga Nordmans "Ödet var min väg"

- Jakob det räcker, vi är inte på musiklektion, säger en av de andra pojkarna.

Efter att läraren sagt till att det är dags att packa ihop fortsätter ganska många att jobba. Alla pojkar utom Jakob jobbar tills läraren säger till en andra gång. Det blir ett stimmigt slut på lektionen och tiden rinner iväg så att eleverna får gå när de är färdiga. Det blir ingen riktig avslutning på lektionen.

Våra reflektioner från syslöjden var att det rådde en högre ljudnivå. Det var också stökigt både i lokalen och bland eleverna. Pojkarna och flickorna jobbade ungefär lika mycket och ingen större skillnad i inställning till syslöjd verkade finnas mellan könen. Pojkarna verkade som vi skrivit ovan känna sig mindre säkra inom området och bad oftare om hjälp. Det är möjligt att detta är ett exempel på en genusmärkt aktivitet, att flickor ska kunna mer om syslöjd än pojkar. Motsatt mönster visade sig också på träslöjden där flickorna frågade mer än pojkarna och verkade osäkrare.

3.3.2 Lektion i hemklassrummet

Det är lektion i elevernas hemklassrum där de ska arbeta med sina projektarbeten. De jobbar i grupper med varsitt asiatiskt land som de ska förbereda en resa till. Vid samlingen och genomgången med klassläraren Britt ropar flera pojkar rakt ut och har synpunkter. Ingen räcker upp handen förrän Britt ger tecken på tavlan om att de ska räcka upp handen. Denna tysta förmedling av allvar verkar de förstå och alla blir först lite förnärmade och det blir tyst i salen.

Efter ett tag glöms detta bort och pojkarna börjar åter prata utan att räkna upp handen. Samtalet med eleverna handlar om att de måste börja ta större ansvar för sina grupparbeten. De pratar om packlistor och om att väga in sin packning (det tillhör projektarbetet)

- Hur ska man veta vad allt väger? frågar Olle rakt ut.
- Men du har väl en våg? säger Dennis, även han utan att räkna upp handen.

Eleverna vill att läraren ska läsa högt i den bok hon brukar läsa högt ur på svenskan..

- Det är ju nu man vill höra! säger någon högt.

Läraren säger att hon inte tänker läsa något i boken idag för att hon läste så länge igår. Många elever erkänner att de inte har jobbat hemma med projektet, och skyller på lite olika grejer. Britt menar att de måste ta ansvar att kolla upp saker och jobba hemifrån eftersom det är deras enda läxa under de veckor projektarbetet pågår. Pojkarna verkar ha väldigt svårt för att sitta still. Två gungar på stolen, en lattjar med en keps, en fingrar på en skrivmaskin som står bakom hans bänk, och en fingrar på en sax. Flickorna däremot sitter stilla och verkar mycket lugnare. Monika Rödström skriver i sin bok om barns utveckling att motorisk oro som detta är vanligt bland förpubertetsbarn av båda könen.⁵⁷ Vi upptäckte bara dessa tecken hos pojkarna vilket kanske kan förklaras av att flickorna ofta kommer i förpubertetsstadiet redan upp till två år tidigare än pojkar och på grund av detta redan har passerat stadiet.⁵⁸ Här vill vi påpeka att det ur ett genusperspektiv inte är en genetisk/biologisk skillnad att flickor mognar snabbare än pojkar. Utan att det är en följd av att flickor, som nämnts i tidigare forskning, uppfostras till att tidigare ta större ansvar och agera mer moget vilket gör att de tidigare kommer in i förpuberteten. Ur ett genusperspektiv anser vi också att den motoriska oron och svårigheten att sitta stilla och lyssna på någon annan kan bero på att pojkarna är vana vid att stå i centrum och få mycket uppmärksamhet. Så när de måste sitta stilla och lyssna blir de otåliga och oroliga. Även deras lek med stor präglan av aggressivitet och tävlan tror vi kan göra att pojkarna blir mer stressade i sinnet och därmed har svårare att koppla av.

Läraren får verkligen anstränga sig för att få lugn i klassen. När grupparbetena börjar sprids klassen ut i de grupper om tre-fyra personer som de ingår i. Två grupper sitter i angränsande gruppum och jobbar. De flesta verkar motiverade och jobbar på med uppgiften. De verkar tycka att det är kul och intressant. Efter ca 40 min kan man märka att koncentrationen sjunkit och att flera börjar bli trötta, flera gäspar och några halvligger över bänkarna. Det är främst pojkarna som tappar koncentrationen. Stefan pratar med läraren, han har inte sovit ordentligt utan kommit i säng väldigt sent. Han säger att han tittat på tv. Läraren påpekar:

---

⁵⁷ Rödström s.32

⁵⁸ Eenfeldt s.192

- ”Du vet att du måste sova för att orka med skolan. Har du ätit frukost?”

Stefan skakar på huvudet.

- Hur ska det gå, ni som ska ha gympa innan lunch också. Du måste tänka på det här, det fungerar inte annars, säger läraren.
- Jag vet, säger Stefan.

Vårt intryck var att pojkarna tog väldigt stor plats i klassrummet. De pratade väldigt spontant, de var högljudda och otåligen. Detta märktes mest vid samlingen, då de var tvungna att sitta stilla och lyssna på någon annan. Under grupparbetena var flickorna lika pratiga som pojkarna.

3.3.3 Idrott, basket

Dörren står öppen till gymnasalen så eleverna kommer in i salen några minuter före Karin. Flera springer runt och jagar varandra, de försöker sätta krokben för varandra. Det går ganska vilt till. Pojkarna jagar Josefine och Jenny som verkar tycka det är kul med uppmärksamheten från pojkarna. Jakob, Maria och Emelie snurrar runt i salen med armarna rakt ut från sidan, tills de blir så yra att de inte kan stå på benen längre. När Karin kommer är klassen ganska uppspelt och det tar tid innan hon får dem att sätta sig ned i mitten av salen. Det är pojkarna som tar längst tid på sig att komma till rätta, det är också de som snackar mest. Jenny är inte ombytt och säger att hon trampat snett. Därför behöver hon inte gå på promenad utan får sitta på bänken. Elin har heller inga gympakläder och även hon får stanna inne.

Dagens lektion är basket. När Karin berättar detta utbrister två flickor sitt missnöje:

- Jag vill inte spela basket.
- Inte jag heller.

En pojke undrar när de ska få spela fotboll.

Karin delar in klassen i fyra lag som ska mötas i en liten turnering för att få fram en etta och en tvåa. Hon delar in dem och börjar med att utse fyra lagkaptener, de som spelat eller spelat basket på fritiden. Sara, Lisa, Cornelia och Emanuel blir lagkaptener i varsitt lag. När Karin går iväg till förrådet utanför salen för att hämta en basketboll så är klassen väldigt stökig. Flertalet springer runt och använder färgbanden de fått till att ”snärta” varandra med. Endast ett lag har ställt sig i sitt led och väntar. Jenny som trampat snett och inte skulle delta på lektionen springer också omkring och verkar inte alls påverkad av sin skada.

Det är fyra lag och de ska spela på stor plan vilket betyder att två lag får sitta på bänken till en början. Matcherna spelas i sex minuter innan det är dags att byta. Matcherna startar med uppkast i mittcirkeln. När en match ska börja ropar en pojke argt till sina lagmedlemmar:

- Men hallå stå inte och prata, ställ ut er!

På basketmatcherna är intensiteten väldigt hög. Salen är inte så stor så det blir ganska trångt och intensivt spel. I alla matcher är det mest aktivitet och bollkontakt bland pojkarna. Det är de som tar för sig mest och de som har bollen överlägset mest. De flickor som spelar basket är duktiga men de har ändå inte bollen alls lika mycket som pojkarna. De försöker gå in i närkamperna och ta för sig men blir efterhand också de passiva när spelet blir tuffare. Vid sidan på bänkarna vid ribbstolarna sitter de lag som inte spelar. Där är det ganska högljutt och stökigt, vilket bidrar till att ljudnivån i salen är väldigt hög. En kommentar vi uppfattade kom från Jenny som efter en diskussion med några andra flickor på bänken frågar en av pojkarna:

- Ska tjejer ha magrutor?
- Nej, svarar Dennis.

Selma i det gröna laget ser ut som att hon vill ha bollen och i den första matchen försöker hon hänga med och springa dit hon kan få en pass. Hon får aldrig någon passning och verka tappa suget efter ett tag. Hon anstränger sig mindre och mindre och nöjer sig med att gå bakom resten. När matchen ska avgöras på straffar vill hon skjuta men missar. Läraren har bestämt att det är en flicka från vardera lagen som ska börja. Cornelia från röda laget tvekar trots att de andra vill att hon ska skjuta straffen. Efter lite övertalning stegar hon fram och skjuter ett snyggt skott som går i och laget vinner. Jubel uppstår i laget och från flickorna på bänken, man ser hur lättad och glad hon känner sig. Vi upplevde det som att hon kände sig pressad av situationen. Ett ytterligare exempel på att man syns väldigt tydligt på idrotten. Med det menar vi att ett straffkast när alla ser på, kan upplevas pressande och utgöra en risk att bli utskrattad. Förutom detta straffkast är det endast en tjej som gör poäng under matcherna, av totalt ca 20 poäng. Det är Maria som får en av få passningar och lyckas göra poäng, jubel uppstår, både på planen men även från sidan där flera av tjejerna tycker det är häftigt att hon får göra poäng. Ingen pojke är märkbart passiv under matcherna, däremot är det tre flickor som inte alls är med särskilt mycket i spelet (Emelie, Selma och Frida). Alla tre visar också med sitt kroppsspråk att de inte tycker att det känns roligt och de anstränger sig inte lika mycket som de andra. De verkar också försiktiga och lite rädda för det höga tempot och det lite trånga spelet under korgarna och håller sig mest i mitten. Vid ett tillfälle ställer sig till och med Frida mot väggen och lutar sig mitt under matchen. Vid ett annat tillfälle möts två flickor från olika lag i mitten

av planen och stannar upp och kramas med varandra istället för att spela. De går lite bakom alla andra och står på sidan av planen och engagerar sig inte i spelet. Läraren säger något till dem och ger dem en klapp i ryggen. Karin försöker också vid något tillfälle med tillrop få lagen att passa mer till varandra och särskilt till flickorna som inte får så många passningar, men det ger inget nämnvärt resultat. En reflektion är att flickorna inte verkar lika mån om att vinna som pojkarna. Det är pojkarna som verkar mest tävlingsinriktade, vilket understryker de genusmönster vi funnit tidigare.

Efter sista matchen samlas gröna laget som vunnit och ger varandra ”high five”. Selma som inte haft någon större del i vinsten ser mest besvärad ut, ungefär som att hon tänker ”Jag har ju inte hjälpt till någonting” (vår anmärkning)

Vid samlingen efteråt är det fler pojkar än flickor som ser röda ut och är svettiga. Samlingen är väldigt orolig. Jakob klappar i golvet och gör ljud som stör. Läraren släpper iväg eleverna som förmodligen är hungriga efter en lång förmiddag.

Vi reflekterade över att det var pojkarna som syntes och hördes mest under lektionen. Trots att det var fler flickor än pojkar som spelade basket, eller hade spelat basket på fritiden, så var det ändå pojkarna som dominerade spelet markant. Inte ens de aktiva basketflickorna fick lika många passningar och syntes lika mycket i spelet som pojkarna. Det märktes också efteråt att killarna överlag var svettigare och mer andfådda efter lektionen. En möjlig förklaring till denna skillnad mellan könen kan vara att pojkarna är mer vana och bekväma med aktiviteter med aggressivitet och tävling än flickorna. Ett mönster som förstärks när ytan att spela på var så pass liten, vilket gjorde det trångt och lite buffligt runt korgarna, menar vi. Sådana här situationer anser vi som en möjlig orsak till att pojkar anser ämnet idrott och hälsa mer positivt jämfört med flickor, som bland andra författarna av rapporten *Skolämnet idrott och hälsa i Sveriges skolor* visade.

3.3.4 Musiklektion

Det är halvklass, hälften av klassen går till musiksalen som ligger på våningen över klassrummet. Andra hälften är kvar i klassrummet och har engelska lektion, vi bestämmer oss för att följa med på musiklektionen för att observera en sådan lektion.

När vi kommer dit sitter läraren på en stol i korridoren utanför salen. Hon väntar på att lektionen före ska sluta. Runt henne har eleverna samlats och några försöker övertala henne att de ska få byta halvklass grupp. Hon säger att hon inte har någonting emot det men att de får fråga Karin om det är okej.

Väl inne i musiksalen så står det stolar utsatta i en halvmåne, för eleverna att sitta på. Salen är ganska liten och bakom och framför står diverse instrument med sladdar och förstärkare lite huller om buller. I klassen är det fem pojkar (Dennis, Fredrik, Albin, Stefan och Olle) och fem flickor (Emelie, Frida, Josefine, Elina och Natalie). Pojkarna är väldigt ivriga på att få spela trummor och innan musikläraren får dem att sätta sig på sina platser har Albin hunnit trumma en liten stund. Läraren frågar om någon vet vad ackord är för någonting Dennis räcker genast upp handen som om han visste svaret.

- Öh ja alltså det är det man spelar, det som låter...

Han verkar inte kunna sätta fingret på det utan verkar ha räckt upp handen utan att riktigt tänka efter vad det innebär.

Läraren förklarar och börjar sen fördela vilka som ska spela vilka instrument i den låt de ska spela.

- Inga trummor eller? frågar en pojke.
- Jodå, svarar läraren.
- Jag vill trumma! säger en annan pojke.
- Får jag också ha basen sen? frågar en flicka.

Pojkarna är mycket ivrigare än flickorna, de viftar med händerna och ropar vad de vill spela. Dennis, Albin och Fredrik vill ”paxa” trummorna. Läraren lovar dem att de i tur och ordning ska få spela. Under tiden hon fördelar instrument och sång hinner flera pojkar och någon flicka ändra sig och vill byta till något annat. Läraren går med på bytena och det blir lite rörigt om vem som ska göra vad. Här är det återigen pojkarna som är ivrigast och mest högljudda. Alla som spelar koncentrerar sig på sin uppgift, resten sjunger låten ”Hit the road Jack” Tre killar spelar på olika trummor, en flicka spelar bas. En pojke och en flicka har varsin mick och ska spela varsin karaktär som sjunger olika fraser i låten. Resten av eleverna är kören. Den enda som ger ett intryck av att det inte är roligt är Stefan som verkar trött och oinspirerad.

Läraren delar upp halvklassen i två grupper som ska jobba med samma låt och förklarar att det ska finnas en Jack och en som är tjejen i varje grupp. Dessutom ska det finnas en på bas, två på trummor, en på gitarr.

- Jag vill vara tjejen! säger en av flickorna.

Läraren gör en ny indelning av instrument och stämmor. Nu vill Emelie också spela trummor, i en grupp blir det hon och Stefan som ska spela trummor. När de ska gå till instrumenten säger Stefan till Emelie:

- Du behöver väl inte spela trummor, du är ju tjej. Du kan väl va hemma och diska eller nåt.

Han säger det spontant och det verkar inte vara något skämt, han ser lite besviken ut att han inte får spela trummor ensam. Det är en riktigt dräpande kommentar med en hel del könsuppfattningar inbakade. Han verkar koppla trumspelande till en aktivitet för pojkar och att diska är något som flickor bör göra. Det kan vara så att trummor som i vårt tycke är ett aggressivt och starkt instrument könsmärks som maskulint, bland annat för att pojkar uppfostras till att leka aggressivare lekar och får mer utrymme att ge utlopp för aggression, enligt oss.

Grupperna får varsitt rum att vara i för att träna. När de ska försöka samarbeta i gruppen blir det problem. I det rum där eleverna får sätta igång själva, eftersom läraren börjar hjälpa till i det andra rummet, kommer de ingen vart. De ser väldigt osäkra och oförstående ut. Med assistans av läraren hinner de efter en stund i alla fall börja träna lite innan lektionen tar slut.

Reflektionerna vi fick var återigen att det var pojkarna som tog störst plats under uppropet och samlingen. De var också mest högljudda under uppdelningen av instrumenten och fick på så vis också det instrument de ville ha. När de sen väl började med uppgifterna var flickorna minst lika aktiva och engagerade i vad de skulle göra.

3.3.5 Lektion i hemklassrummet

När vi kommer in i klassrummet har i stort sett alla elever kommit in och det pågår en diskussion med Britt om gruppbyten på musiken/engelskan. Britt är irriterad på eleverna och tycker att de skulle ha gått och frågat henne först som är ansvarig och inte först börjat med att fråga musikläraren. Hon förklarar för eleverna varför gruppindelningen ser ut som den gör (för att vissa elever inte jobbar bra när de är i samma grupp). Eleverna säger även att de vill ha mer musik och att det är för kort tid med 40 minuter och bara varannan vecka. Diskussionen

utvecklas och efter ett tag handlar det om missnöje med idrotten. Albin, Stefan, Robert och Fredrik är de som argumenterar med läraren. De tycker gympaläraren Karin är orättvis och inte alls lika rolig som deras förra idrottslärare. En flicka räcker upp handen i väntan på uppmärksamhet medan alla andra pojkarna pratar utan att räcka upp handen, ofta i munnen på varandra. Det tar tid innan Josefine får ordet, hon faller in i klagomålet. Läraren undrar om de tycker att de varit en schysst klass som verkligen lyssnat på instruktioner och skött sig. Hon ber dem tänka efter en liten stund innan de svarar.

Kalle räcker upp handen och får ordet. Han tycker att han skött sig bra men klassen har däremot varit ganska stökig. Stefan frågar helt plötsligt:

- Vilken grupp är du i?
- Vi pratar om gympan, svarar Kalle.

Alla skrattar åt Stefan som verkar ha varit frånvarande ett tag. Stefan sjunker då ner över bänken igen och verkar återigen strunta i vad de pratar om. Emelie får ordet och förklarar sin mening. Hon är besviken över att Karin ger flickorna mindre uppmärksamhet och att hon känner sig sämre på lektionerna på grund av Karin. Flera flickor verkar besvikna och orättvist behandlade, Maria fyller i:

- Hon verkar ha vissa favoriter som hon alltid ger beröm och så, det är Ville och Elina.

Jenny fyller i:

- Man känner sig inte så bra, Karin ser bara det som är dåligt.
- Det här tycker jag att ni ska prata med henne om, säger läraren och menar uppenbarligen att de ska prata med Karin.
- Karin säger ju bara att det är hon som bestämmer, säger Jenny.

Läraren vill höra vår åsikt som suttit vid sidan och observerat klassen, vad vi tycker om detta och klassens beteende. Vi säger att vi inte fått den uppfattningen om Karin som de ger. Vi berättar också att vi tycker att det är en svår situation både för Karin och för eleverna. På fredagar har de till exempel gympa halv tolv utan att ha ätit lunch innan. Karin har då haft fyra lektioner i rad med bara fem minuters rast mellan och är självklart också trött och hungrig. Sen påpekar vi att eleverna tar väldigt lång tid på sig vid samlingarna och att det är en väldigt hög ljudnivå. Läraren försvarar också Karin lite och säger att det inte är lätt att hålla i lektioner när det är stökigt och bråkigt. Sedan påminner hon om hur det var i klassen innan de fick Karin, hur de då upplevt idrottslektionerna. Att de inte då heller varit nöjda och det hade varit diskussioner då också. Efter drygt 30 min avslutas diskussionen och eleverna får sätta igång med sina grupparbeten i geografi sista halvtimmen. Läraren ska medverka på ett möte i ett av

grupprummen så eleverna får jobba själva utan lärare. Till en början sätter eleverna igång med sina grupparbeten, de placerar ut sig i salen och en grupp går till ett angränsande grupprum. I fyra av de sex grupperna verkar flickorna vara de drivande krafterna i arbetsprocessen, det är bland annat de som organiserar upp arbetet till största delen. Exempelvis skriver Natalie upp på lappar till var och en i gruppen vad de ska göra hemma i läxa till dagen efter. Efter en kvart har de flesta tröttnat eller tappat koncentrationen på sina uppgifter. Ljudnivån stiger och grupperna splittras upp lite när några börjar prata med varandra. Maria börjar prata med en elev från en annan klass som kikat in i klassrummet. Emelie ansluter till dörröppningen där de står och pratar. Albin och Fredrik som ingår i Emelies grupp vet då inte riktigt vad de ska göra, först ropar de efter henne sen säger Albin att:

- Då får vi väl jobba utan henne.

Men det går inte eftersom de inte klarar att fokusera och jobba själva. De tappar direkt fokus och börjar åter tjata på Emelie att hon måste komma och jobba. Det är nu bara sex elever som arbetar koncentrerat. Av dem är merparten tjejer, bara två pojkar verkar nu engagerade i det de ska jobba med. Fem minuter i tre har det mesta urartat och alla flänger runt i lokalen, nu är det bara två flickor som arbetar. De flesta ser ut att vänta på att få gå hem. Ibland hörs frågor som ”Får vi gå?” och ”vi slutar”. Ingen går utan väntar på besked från läraren som sitter i ett möte i rummet intill. Kalle går och frågar läraren och får svaret att de får gå om de har jobbat bra och om det är snyggt. Eleverna går.

Efter lektionen stannar vi kvar för att prata lite med Britt, klassläraren. Hon berättar för oss att hon ibland medvetet låter varannan pojke och varannan flicka få ordet och så fort någon talar rakt ut så påpekar hon detta. Pojkarna uppfattar detta direkt som att hon diskriminerar pojkarna och att flickorna får säga saker hela tiden, säger hon. Detta tycker vi är anmärkningsvärt då det märks tydligt i det exemplet att pojkar är vana att få uttrycka sig och få sitt ord sagt medan flickorna inte tycker att det är konstigt att vänta på sin tur.

Helhetsintrycket av den här lektionen var bland annat att pojkarna var mest frispråkiga. Nästan alla killarna sitter under lektionen och trummar och fingrar på diverse saker som saxar, pennor, kepsar med mera. De verkade mycket otåligare än tjejerna och brydde sig mindre om regeln att räkka upp handen när de vill säga något.

I grupparbetena tog flickorna mer ansvar än pojkarna. De fördelade arbetsuppgifterna och verkade ha lättare för att jobba självständigt. Ett tydligt exempel på det var Natalie som till och med skrev lappar till pojkarna i sin grupp vad de skulle göra hemma. Arbetsmiljön i

klassrummet var alldeles för högljudd och stökig. Den höga ljudnivån och den sjunkande koncentrationen verkade dock inte bero på att de tyckte att uppgiften var tråkig. De verkade tvärtom leva sig in i uppgiften och tycka att det var intressant. Vi fick känslan av att det snarare berodde på att många av eleverna, främst pojkarna hade svårt att jobba utan ett vakande öga över sig. Detta gjorde att ljudnivån och stöket i klassrummet stegrades. Det gjorde det svårare och svårare för de elever som var inställda på att arbeta att kunna koncentrera sig. Utvecklingen av lektionen visade också detta. Efterhand tappade eleverna en efter en koncentrationen. På slutet hade det urartat helt och nästan ingen jobbade med sina uppgifter.

3.4 Fredag 18/3, Idrott, dans

Eleverna släpps in i salen prick 11.25. Dessförinnan har det hunnit bli en ganska stökig och upprymd stämning där en massa elever samlats i korridoren utanför salen. Det är en relativt liten trappavsats med dörrar in till alla gymnasalar, vilket gör att väldigt många elever samlas på liten yta innan de släpps in till sina idrottslektioner. Josefine frågar direkt när hon kommer in:

- Ska vi dansa idag?
- Ja det ska vi, svarar Karin.

Josefine ler och skuttar lite glatt in i salen och sätter sig i ringen för samling. Även Natalie ler när hon hör vad de säger.

- Ska vi dansa? frågar en pojke med frågande blick
- Ja, säger Karin.
- Vad ska vi dansa?
- Det talar jag om sen, svarar Karin.

Karin springer för att hämta något innan samlingen. Fem flickor har då satt sig i den ring i mitten på salen som de brukar samlas vid. Resten springer runt och jagar varandra. Tre tjejer och åtta killar är mest aktiva. Karin kommer tillbaka och berättar för eleverna att de ska dansa Squaredance. Då utbrister Robert:

- Säg inte att man ska dansa kille och tjej!?
- Det kommer vi göra, säger Karin.
- Åh shit! säger Robert.

Han ser inte alltför nedstämd ut, kanske är han bara lite blyg och obekväms vid tanken.

Olle ser uttråkad och nedstämd ut efter dansbeskedet, även Jakob muttrar lite för sig själv. Josefine, Frida, Selma och Emelie ser lite upprymda ut, det verkar spännande. En del av eleverna sitter med ryggen åt vårt håll så allas direkta reaktioner syns inte.

De ska stå på två led mitt emot varandra berättar Karin. Pojkarna i ena ledet och tjejerna i det andra.

- Squaredance, det går min mormors syrra på, säger en flicka.
- Jag vill inte dansa, säger pojke som inte är ombytt och alltså inte ska va med.
- Nu ska vi dansa gaydans, säger Emelie till en av de andra flickorna som inte ska vara med utan sitter på bänken.

Tre pojkar och tre flickor är inte ombytta. Ljudnivån är hög, de som sitter på bänken talar i hög ton och bryr sig inte om att vara tysta när läraren ber om det. Fredrik och Tomas springer upp bakom salen och tittar ner på klassen genom en materiallucka in till salen. De skojar och låtsas att de är Gud som sitter över alla andra. Karin säger till dem ett par gånger, men ganska fort igen så snackar de och stör. Några av de som deltar blir också störda. Emelie tror att de skrattar åt henne. Robert tycker det är allmänt störande och skriker åt dem att hålla käften.

- Om ni är tysta så går det snabbare, vi kanske kan ha lite kullerboll på slutet, säger Karin. Från sidan verkar detta vara en muta, att om de är snälla och gör detta tråkiga nu, så kan de få göra något roligt sen. Det fortsätter att vara väldigt oroligt och många snackar och är okoncentrerade.

- Men hallå håll käften så vi kan köra, uppmanar en flicka.

Emelie går ifrån sitt led för att titta på vad de som inte är med gör. En av tjejerna har med sig en digitalkamera som hon tar bilder med. Hon tar bilder på dem som sitter på bänken men även på dem som dansar. Sedan tittar de ut genom fönstret och tar kort på någon utanför. De försöker få kontakt med den personen genom att banka på fönstret. Detta märker inte Karin och det får fortgå.

Vid varje genomgång är det väldigt högljutt och flera har svårt att stå stilla och lyssna. Karin får säga till på skarpen ett par gånger. Det är främst pojkar som stör. Karin säger att hon fått nog och att de ska lägga ned lektionen för att hon tycker att det inte ger henne något att försöka lära ut något när ingen lyssnar eller vill ta till sig något. (detta säger hon i skarp och allvarlig ton till hela klassen). Då reagerar klassen och bland annat säger Robert:

- Det här är ju roligt, faktiskt.

Han skriker sen till de andra att de ska va tysta. Till en flicka säger han:

- Josefine du stör faktiskt.

Läraren delar klassen i två, hälften på ena sidan salen och hälften på andra sidan.

- Ok, nu är vi tysta så vi kan dansa, säger en pojke.

När dansen väl är igång tycker eleverna att det är kul. De ser glada ut och det är inga protester. Lektionen går nu bättre och alla deltar i turerna och Karin hjälper dem med takten. Med musik funkar det ganska bra. Flickorna deltar lika mycket som pojkarna och alla verkar ungefär lika ansträngda. Det verkar heller inte som att någon direkt tycker att det är tråkigt utan att det är helt okej. Mot slutet berömmar Karin dem, hon tycker att de är jätteduktiga och håller upp båda tummarna. Sista låten är "Cotton Eye Joe". Eleverna uppskattar musiken och stampar lite extra glatt i marken åt takten. Det är fem par i varje grupp. Båda grupperna dansar samtidigt. Ena gruppen klarar sig jättebra. De hinner med bra trots att tempot i musiken är förhöjt. Den andra gruppen som är längst ifrån bandspelaren verkar ha lite svårt att hinna med och det blir lite flamsig stämning (främst bland tjejerna). Men alla försöker ändå och hela klassen jobbar på. Det blir ingen avslutning och samling utan eleverna får gå när dansen är klar, nästan tio minuter före lektionen egentligen slutar. Karin säger att det här är vad hon orkar med för dagen och att de får gå.

- Karin, slutar vi? frågar en pojke.

Alla låter förvånade att de får sluta trots att lektionen inte är helt slut

Vårt främsta intryck från den här lektionen var att de ej ombytta eleverna störde lektionen väldigt mycket. Pojkarna och flickorna verkade ha ungefär lika positiv inställning till att dansa, kanske något mer positiv bland flickorna. Karins kommentar om att de kunde få spela Killerboll i slutet om de skötte sig och Roberts kommentar om att det faktiskt var roligt gav antydningar om att dans egentligen inte borde vara så roligt. Kanske är det så att traditionen säger att dans i skolan inte borde vara särskilt roligt. Samlingarna fungerade inte alls och instruktionerna från läraren hade svårt att nå fram. När dansen väl kom igång fungerade det bra och eleverna hade roligt.

4. Sammanfattande diskussion

Detta är som tidigare nämnts en kvalitativ studie med analyser och tolkningar gjorda utifrån observationer. Vi har följt en klass under en kortare period och våra iakttagelser ger en möjlig bild av hur det kan vara i en klass i år sex. Därav ger våra slutsatser inte en generell bild av hur det ser ut i skolan. De är snarare verktyg för att förstå hur genus skapas och tar sig uttryck i undervisningen. Det vi har funnit understryks i vår litteraturstudie och vi tycker därför att våra resultat är trovärdiga och intressanta.

Syftet med studien var att undersöka hur genus tar sig uttryck i en klass i år sex, främst under idrottslektioner men även i andra ämnen. Ett mer specifikt syfte var att undersöka hur pojkarna och flickorna i klassen engagerade sig i uppgifter under lektionerna samt på vilket sätt de var fysiskt och verbalt aktiva under olika lektioner. För att kunna svara på vårt syfte formulerades följande frågeställningar:

- Hur engagerar sig pojkar och flickor i uppgifter från läraren?
- På vilket sätt är pojkar och flickor fysiskt och verbalt aktiva under olika lektioner?
- Vad säger pojkar och flickor under olika lektioner?
- Visar det sig några genusmönster och beteenden i klassen i olika undervisningssituationer?

Efter att ha observerat klassen under fyra idrottslektioner kunde vi se att pojkarna var mer verbalt aktiva under i stort sett alla lektioner. Framförallt var detta tydligt under samlingarna i början och slutet av lektionerna. På basketlektionen var pojkarna mycket mer engagerade och fysiskt aktiva i spelet än flickorna. Även under skridskolektionen, då eleverna fick välja aktivitet var pojkarna klart mer aktiva än flickorna. Dessutom valde ingen flicka att spela ishockey. På den skola vi observerade var gymnastiksalarna relativt små och klasserna stora, vilket vi uppfattade gjorde lagspellet väldigt trångt och hetsigt. Vi fick en känsla av att pojkarna verkade mer bekväma än flickorna när aktiviteterna blev lite aggressivare med mer hårdhänt kroppskontakt. Detta genusmönster överensstämmer med det vår litteraturstudie visade. Bollspel och lagspel är som vår litteraturstudie visade en av de vanligaste aktiviteterna.⁵⁹ Om dessa aktiviteter präglas av spel med mycket aggressivitet och tävling menar vi att det kan vara en av orsakerna till att pojkar upplever lektionerna i ämnet idrott och hälsa mer positivt än flickor. som både Eriksson (m.fl.) och Redelius redovisar i sina studier

---

⁵⁹ Eriksson s.20-21

⁶⁰ och ⁶¹. Det är enligt oss viktigt att idrottsläraren försöker bryta sådana genusmönster. Vi anser att pojkarna behöver lära sig att idrotta och utöva bollspel utan tävling och aggressivitet. Det är idrottslärarens uppgift att vidga elevernas syn på idrott, anser vi. Vi tror till exempel att om man kan undvika att spelet blir trångt och hetsigt och därmed minska aggressiviteten kan man få flickorna, i alla fall i den här klassen, mer aktiva även under bollspelslektionerna. Några exempel som kan få spelet lite lugnare och öppnare kan vara att minska antalet spelare på planen, spela på större plan och utforma regler som minskar kroppskontakt, anser vi. Vidare vill vi poängtera vikten av att lära eleverna samarbeta och hjälpa varandra samt att visa hänsyn mot varandra och läraren.

I gymnastik och dans var både pojkar och flickor engagerade i uppgifterna de fick. Där kunde vi inte se någon markant skillnad mellan könen. En förklaring till detta anser vi kan vara att både gymnastik och dans är aktiviteter som är mindre aggressiva och lugnare till karaktären. Vid ett tillfälle under gymnastiklektionen såg vi hur pojkarna tröttnade på att hoppa fritt. Då utvecklade de det till att tävla om vem som kunde hoppa längst. Enligt vår mening var detta ett sätt att göra aktiviteten mer manlig och därmed legitim. Trots att det fria hoppandet passar in på Koivulas kriterier för typiskt kvinnliga aktiviteter så tröttnade flickorna också ganska fort. De ställde sig då som hejklack åt pojkarna. Detta påminner oss om Koivulas beskrivning av kvinnornas roll inom idrotten genom tiderna. Hon skriver att kvinnornas roll genom historien oftast bara varit att stödja och agera hejklacksledare åt männens idrottande.⁶²

Pojkarna var vid alla observerade tillfällen otåligare och oroligare än flickorna. De hade svårt att sitta stilla och lyssna till instruktioner från lärarna vilket yttrade sig främst under samlingar och genomgångar. Lärarna fick ägna väsentligt mycket mer tid och kraft åt att få pojkarna att sitta stilla och lyssna. Pojkarna verkade också bry sig mindre om regler som att räcka upp handen innan de talade. Iakttagelser som Sandquist också lyfter fram som ett könsmonster hos pojkar. De är oroligare än flickor, de har svårt att sitta still och bryr sig mindre om de regler som gäller i olika sammanhang. Hon skriver att de vet vilka regler som gäller men vill eller kan inte följa dem. En del har svårt att se någonting annat än sina egna behov och följer ofta sina impulser utan att tänka på konsekvenserna.⁶³ Genom att pojkarna var så frispråkiga ledde det till att det var de som hördes mest under lektionerna. En följd av detta menar vi blir att pojkar på så sätt får mer av skolans resurser, i form av tid och uppmärksamhet. Vi menar inte att detta

---

⁶⁰ Eriksson s. 26

⁶¹ Redelius s.168

⁶² Koivula s.7

⁶³ Sandquist s.42

är saker som finns biologiskt hos pojkar. Deras beteende är en följd av hur de behandlas och uppfostras, enligt vår mening. Därför är det viktigt för lärare och pedagoger inom barnomsorg att vara uppmärksamma på sådana beteenden och motverka att de förstärks. När klassläraren Britt strikt gav varannan pojke och varannan flicka ordet uppfattade pojkarna det som att flickorna blev favoriserade, trots att förhållandet var precis jämlikt. Detta visar hur stark genusordningen är i klassrummet och understryker hur viktigt det är att lärarna motverkar detta. Vi tycker att det är synnerligen orättvist om pojkar skulle få mer uppmärksamhet än flickor och därmed få större del av skolans resurser. I Lpo-94 nämns detta också som en av de uppgifter skolan har:

”Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.”⁶⁴

Det är lärare och andra vuxna i barnens närhet som ger pojkarna större utrymme än flickorna och därmed tillåter att dessa skillnader mellan könen fortplantas och växer sig starkare. Vi menar också att de krav som ställs på barnen ska vara lika för både pojkar och flickor. Barn tar det utrymme de får.

Under de lektionerna som klassen hade med klassläraren var flickorna de som engagerade sig mest i grupparbetet, vilket var det som eleverna i huvudsak jobbade med under dessa lektioner. Under de andra praktiska lektionerna, slöjd och musik, var pojkar och flickor lika fysiskt och verbalt aktiva. Vi kunde inte urskilja någon nämnvärd skillnad i engagemang mellan pojkar och flickor i dessa ämnen.

Flickorna visade upp ett mer ansvarsfullt beteende än pojkarna. När pojkarna talade rakt ut räckte flickorna upp handen och när de fick arbetsuppgifter från klassläraren eller idrottsläraren verkade flickorna ta dem på större allvar än pojkarna. Dessa beteenden som vi observerat om att flickorna är mer ansvarsfulla stödjer, som vi tidigare redovisat, även Sandquist i sin studie.⁶⁵ Vi menar att detta inte heller är biologiskt utan att det är en följd av att flickor och pojkar

---

⁶⁴ Skolverket <skolverket@skolverket.se> 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet: Lpo-94, 1994-02-17, www.skolverket.se/skolfs?id=258, 2005-04-14

⁶⁵ Sandquist s.42-43

behandlas olika. Vi menar att flickor får större krav och fostras att vara ansvarsfulla tidigare än pojkar. Flickorna fostras till att bli vuxna samtidigt som pojkarna får tid att vara bråkiga.

En intressant reflektion från danslektionen var den antydning som Karin gav med sin kommentar att de kunde få spela Killerboll i slutet om dem skötte sig på dansen. Vi uppfattade det som en uppmaning till eleverna att om de gör det tråkiga först så kan de få göra något roligt sen. Däremot verkade inte eleverna tycka att det var tråkigt. De var förvisso okoncentrerade men inte mer än vanligt. Vi tycker att det var en onödig kommentar, då hon med den gav eleverna en förutfattad mening om att Killerboll skulle vara en roligare aktivitet än dans. Vi menar att det här är ett exempel på hur uppfattningar och fördomar om någonting skapas och förs vidare från generation till generation.

Dennis kommentar från gymnastiklektionen ”Hoppa nu annars är du en kärring!” anser vi vara ett exempel på hur genusmönster kan förstärkas. Med denna kommentar säger han att det är kvinnligt att vara feg eller rädd och att man som man inte borde tveka. När pojkarna står samlade på ett led och kommentaren sägs så utmanande tror vi att det har stor påverkan på både Emil och de andra pojkarna i ledet. Det blir ett grupptryck, en uppmaning som vi tror påverkar och därmed formar pojkarnas beteende. Vi tycker att det är väldigt viktigt att lärarna försöker motverka att sådana här uppfattningar och fördomar uppstår eller förstärks.

Inför observationerna skrev vi ner våra föreställningar om vad vi trodde att vi skulle få se. Det visade sig att två av våra sju föreställningar stämde överens med vad vi såg under observationerna. Det ena var att pojkarna hade en mer framträdande roll i bollspel, det vill säga under basketlektionen. Det andra var att pojkar hörs och syns mer i allmänhet på idrotten, även under de andra lektionerna men där är skillnaden mindre. Skillnaden var dock inte mindre under de andra lektionerna förutom under grupparbetet då flickorna var mer aktiva.

Den klass som vi följde upplevde vi som väldigt stressad och otålig, speciellt pojkarna. Vi kände att ett första steg skulle kunna vara att skapa en lugnare miljö genom att träna avslappning, massage, stresshantering eller liknande. Det är också viktigt, tycker vi att skapa en så lugn arbetsmiljö som möjligt. Mindre arbetsgrupper, mer välstrukturerade lokaler och tydliga regler i klassrummen anser vi skulle kunna hjälpa klassen och då framförallt pojkarna att stressa ned och fungera bättre. Studien har gett oss tankar och idéer om vilka genusmönster

som kan uppstå i skolan och vad vi som blivande lärare måste vara uppmärksamma på i undervisningen. Vi anser att det viktigaste är att lärare och personal är medvetna om att genusmönster skapas och förstärks hela tiden. För det är skolans och lärarnas ansvar att motverka traditionella könsmonster. Genom att ha tydliga regler som gäller för båda könen och vara medveten om hur pojkar och flickor formas av samhällets traditioner och ideal, är vi övertygade om att lärare och andra pedagoger inom barnomsorgen kan motverka genusmönster.

4.1 Vidare forskning

För att utveckla studien vidare skulle det vara intressant att följa en klass under en längre tid. Då kan man följa elevernas utveckling och se vilka mönster som finns i olika åldrar och vilka mönster som förstärks eller försvagas med tiden. Att följa en klass under en längre tid skulle också kunna ge ett mer pålitligt resultat baserat på ett bredare material. En annan infallsvinkel skulle kunna vara att undersöka eventuella skillnader i olika områden eller elevgrupper. Att studera om någon skillnad i genusmönster råder mellan elevgrupper från staden och landet eller mellan barn med svenskt ursprung och barn med utländskt ursprung. Det skulle även vara intressant att följa olika familjer lite närmare och se hur barn utvecklas olika beroende på vilken uppväxtmiljö de uppfostras i.

Käll- och litteraturförteckning

Tryckta källor

Byström Camilla och Dahl Eva-Lotta, *Uppmärksamhet - till vem?*, Examensarbete 10 p vid idrottslärarytbildningen 1999-2002 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2002:34 (Stockholm: Idrottshögskolan 2002)

Eenfeldt Marie, *Barn och föräldrar i samspel – utvecklingspsykologi 0-20 år*, (Stockholm: Almqvist och Wiksell AB, 1989)

Ericsson Christina, *Genus i historisk forskning* (Lund: Studentlitteratur, 1993)

Eriksson Charli, *Skolämnet Idrott och hälsa i Sveriges skolor- en utvärdering av läget hösten 2002* (Örebro universitet: institutionen för idrott och hälsa, 2003)

Fagrell Birgitta, *De små konstruktörerna- flickor och pojkar om kvinnligt och manligt i relation till kropp, idrott, familj och arbete* (diss. Stockholm: HLS: Idrottshögskolan, 2000)

Kajiser Lars & Öhlander Magnus, *Etnologiskt fältarbete*, (Lund: Studentlitteratur, 1999)

Koivula Nathalie, *Gender in sport*, (Diss. Stockholm University: Department of Psychology, 1999)

Kulinna, Hodges, Martin & Jeffrey, "Student physical activity patterns: grade, gender and activity influences", *Journal of Teaching in Physical Education*, vol. 22 (2003: 3)

Larsson Håkan, Redelius Karin, *Mellan nytta och nöje- bilder av ämnet idrott och hälsa*, (Stockholm:Idrottshögskolan 2004) s.123-148 och 149-172

Lundgren Anna-Sofia, *Tre år i g- perspektiv på kropp och kön i skolan* (diss. Umeå universitet: Eslöv: Östlings bokförlag Symposium 2000)

Rödström Monica, *Barns utveckling 7-12 år*, (Stockholm: Utbildningsförlaget, 1990)

Sandquist Anne-Marie, *Visst görs vi olika*, (Stockholm: Svenska kommunförbundet: Kommentus, 1998)

Svensson Susanna och Zachrisson Charlotta, *Får pojkar och flickor lika mycket uppmärksamhet under idrottslektionen i grundskolan?*, Examensarbete 10 p vid Idrott 80 p 1999-2001 på Idrottshögskolan i Stockholm, 2001:44 (Stockholm: Idrottshögskolan 2001)

Wallén Göran, *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*, (Lund: Studentlitteratur, 1996)

Öhrn Elisabet, *Könsmönster i klassrumsinteraktion*. En observations- och intervjustudie av högstadielevs lärarkontakter, (diss. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, 1990)

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin, Yvonne Hirdman, *genus*

http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=181336, 2005-05-23

Skolverket <skolverket@skolverket.se> 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet: Lpo-94, 1994-02-17, www.skolverket.se/skolfs?id=258, 2005-04-14

Käll- och litteratursökning

Vad?

Ämnesord

Synonymer

Genus

Idrott

könsroller

Skola

Physical education

Gender

sex bias

Varför?

Dessa ämnesord valdes och kombinerades för att de avgränsar vårt område på ett bra sätt. I början sökte vi på genus kombinerat med idrott. När vi senare skulle söka i de engelska/amerikanska databaserna valde vi ”physical education” istället för ”physical activity” för att komma närmare skolans idrottsundervisning.

Hur?

Databas träffar	Söksträng	Antal
Libris	”genus i idrott”	24 träffar
Eric	physical education and gender	154
	physical education and sex bias	71
Sport Discus	physical education and gender	705
Idrottshögskolans bibliotekskatalog	genus i skolan	10
Idrottshögskolans bibliotekskatalog	genus i idrott	88
Idrottshögskolans bibliotekskatalog	könsroller i idrott	46
Idrottshögskolans bibliotekskatalog	könsroller i skola	14